

Utdanning
Nr. 2, 13. mars 2026

Tusenvis av tomme pulter

Over 500 skoler har under 100 elever, og de neste ti årene blir det stadig færre barn. Nå hjemsøker nedleggelsesspøkelset også de store kommunene.

INNHOOLD

Fysisk kontakt

Å kysse barn i barnehagen: Er det et naturlig uttrykk for omsorg eller er det uprofesjonelt?

Timen da alt endret seg

Da lærer Jan Martin Veberg åpnet Dylan-døra for Espen Aas, forandret det livet til den senere NRK-profilen.

Forskar på lesestunder

Å lese konsentrert er noko som krev trening, understrekar Synne Ytre Arne. Saman med forskarkolleger ser ho nærare på lesing i klasserommet.

Vellykket ordning kan forsvinne

Agasta Pyrakas i 7D ved Sandved skole i Sandnes har lært å bruke drill av skolens miljøvaktmester. Nå er den populære stillingen i fare.

LEDER

Tomme pulter og tøffe prioriteringer

Høsten 2024 publiserte Utdanning en undersøkelse blant skoleledere om økonomi. Svarene tegnet et mørkt bilde. Sju av ti oppga at skolen deres var i en vanskelig økonomisk situasjon. Like mange sa de må velge mellom hvilke lover de må bryte for å holde budsjettet. Siden har redaksjonen fulgt kommuneøkonomien tett. Trenden er tydelig: Spareknivene slipes og skolene står på kuttlista.

Da Utdanning gikk gjennom budsjettforslagene i landets kommuner før jul, fant vi 75 foreslåtte og vedtatte skolenedleggelse. Men da vi telte igjen på nyåret, var 20 av skolene blitt reddet av lokalpolitikerne. Ta Steinkjer for eksempel. Fem skoler sto på kuttlista – alle ble reddet. Mange innbyggere ble nok letta. Men lettelsene i budsjettet uteble. Det kan bety at skolene må driftes for enda mindre penger fremover.

Tall fra Utdanningsdirektoratet viser at det legges ned nesten 50 skoler hvert år. Men fortsatt finnes det 550 offentlige grunnskoler med under hundre elever. Samtidig synker elevtallet. Det betyr også at for hver skole som reddes, står det tomme pulter igjen. I Steinkjer er tallet 1000. I Fredrikstad har de nå 2200 ledige skoleplasser. Spørsmålet er om det er økonomisk bærekraftig.

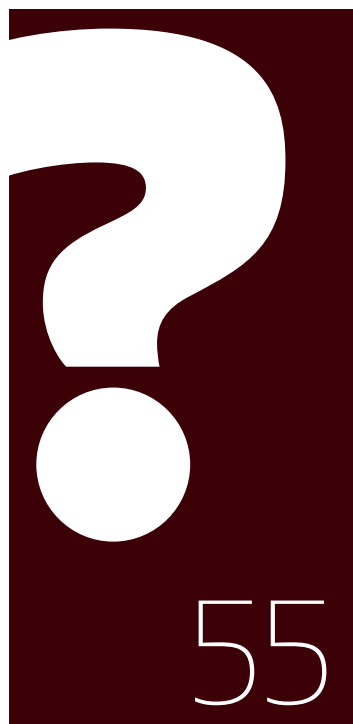
Det kan være vanskelig for Utdanningsforbundet å mene noe om skolenedleggelse. Samtidig er de tydelige når det gjelder trange driftsbudsjetter. Og skolestruktur er en del av det samme regnestykket. Når elevtallet synker og kapasiteten står ubrukt, handler det ikke bare om politikk – men også om faglige vurderinger av kvalitet, læringsmiljø og ressursbruk. Hvis ikke lærernes organisasjon deltar aktivt i denne debatten, risikerer man at beslutningene blir rene politiske markeringer, der hensynet til velgere veier tyngre enn helheten i skolesektoren. Skolestrukturdebatten må tas – før regningen igjen sendes videre til lærerne og elevene.

Klarer du alle?

Astronomi, geografi, medisin og Eurovision. Også denne gangen byr vi på 15 spørsmål med stor variasjon.

Lærdommen i ubehaget

Barn trenger også ubehag, ikke bare trygghet, poengterer Stig Roar Wigestrands i kronikken.

Hold deg oppdatert på

UTDANNINGSNYTT

Kaja Mejlbo, ansvarlig redaktør

Foreldrenes misnøye med be

I årets foreldreundersøkelse svarer 24 prosent at de er misfornøyde med bemanningstettheten i barnehagen. Det er en økning fra i fjor.

Tekst: Kaja Mejlbo

Som tidligere år svarer de aller fleste foreldrene (97 prosent) at de mener at barna deres trives i barnehagen og at de er trygge på personalet. Det viser tallene Utdanningsdirektoratet (Udir) har publisert.

Hele 95 prosent av foreldrene opplever også at de ansatte er engasjerte i barna og tar hensyn til barnets behov. Men de skulle gjerne hatt flere ansatte.

Flere er misfornøyde

65 prosent av foreldrene sier at de er fornøyd med bemanningstettheten. Det er en nedgang på 5 prosentpoeng fra forrige undersøkelse. 24 prosent svarer at de er misfornøyde. I fjor var den andelen 21 prosent.

– Det er et dårlig tegn at nesten hver fjerde forelder ikke er fornøyd med bemanningssituasjonen i barnehagen. Men samtidig er det ikke overraskende, sier nestleder i Utdanningsforbundet, Ann Mari Milo Lorentzen.

– Bemanningskrisen er godt kjent og noe som burde vært mye høyere opp på politikernes prioritetsliste. Barnehage skal ikke være oppbevaring av barn, men slik er det dessverre mange steder. Det er nok det mange foreldre uroer seg for, mener hun.

Etter norm i et par timer

Tall for 2025 viser at 99 prosent av barnehagene oppfyller bemanningsnormen (se faktaboks), og at bemanningen i gjennomsnitt ligger stabilt på 5,7 barn per ansatt.

Men mange undersøkelser viser at bemanningsnormen i praksis kun er oppfylt i noen timer per dag.

65 prosent av foreldrene som svarte, er fornøyd med bemanningen i barnehagen. Det er en nedgang på 5 prosentpoeng fra i fjor.

Illustrasjon: Mostphotos

BEMANNINGS-NORMEN

Bemanningsnormen krever at barnehagen skal ha minimum 1 ansatt per 3 barn under 3 år, og minimum 1 ansatt per 6 barn over 3 år.

manningen øker

For eksempel viste en kartlegging Utdanningsforbundet Akershus gjorde i 575 barnehager i fjor at barnehagene kun oppfylte normen et par timer på morgenen og en time på slutten av dagen.

– Undersøkelsen viser det vi har fått tilbakemeldinger om i lang tid fra medlemmene våre i barnehagene. Bemanningen er for lav, sa tillitsvalgt Leif-Inge Westbø til Utdanningsnytt den gangen.

I Utdanningsdirektoratet har de også merket seg at selv om bemanningsnormen er oppfylt på papiret, opplever mange ansatte situasjonen som krevende.

– Vi har også fått tilbakemeldinger om at spørsmålet om bemanning i undersøkelsen ikke

fungerer godt nok, og at foreldre ofte tolker det ulikt. Derfor jobber vi nå med å lage bedre spørsmål til neste års undersøkelse, slik at den gir mer presise og nyttige svar, sier direktør Morten Rosenkvist.

Oppfylte aldri normen

Årets foreldreundersøkelse viser også at foreldre til de yngste barna er litt mer tilfredse med bemanningen enn foreldrene til de eldste barna. Det er til tross for at undersøkelser har vist at avdelinger med de yngste barna aldri oppfyller normen.

I 2025 samlet Karin Hognestad ved Universitetet i Sørøst-Norge data fra 20 barnehage-

avdelinger i én norsk kommune for å finne ut hvor mange av personalet som var i direkte arbeid med barn gjennom dagen. Kommunen var representativ.

Hun fant at avdelinger med barn under tre år aldri oppfylte bemanningsnormen.

– Jeg synes det er alvorlig, sa Hognestad til forskning.no.

– Det kommer tydelig fram her at vi ikke har nok personale i barnehagene til å ivareta den pedagogiske profilen som vi ønsker å ha i Norge. Og det er heller ikke nok personale til å være nær nok i sårbare situasjoner gjennom hele dagen.

SCHOOL LEADER WITH A BOLD VISION?

Secure your conference ticket for the latest insights for Nordic Education.

14 APRIL 2026 KISTAMÄSSAN, STHLM

REGISTER HERE TO GET
A 10% DISCOUNT!

Nordic Track Partners

Finlands svenska lärarförbund FSL

SVERIGES
SKOLLEDARE

Swedish
Edtech
Industry

by EASYFAIRS

**KATARINA
PIETRZAK**

Senior Project Manager within
Lifelong Learning, RISE

Moderator Nordic Track

Nedlagt i lunsjen

De kom på jobb som fornøyde lærere på Strømmen skole. Da de dro hjem, visste de ikke hvor de skulle jobbe til høsten.

Tekst og foto: Jørgen Jelstad

ARENDAAL

– Hele denne prosessen er utrolig usikker for alle, sier lærer Kine Venemyr (t.h.). Hun og kollega May Lillevannet vet verken hvor de selv eller elevene deres skal være de kommende årene.

13. november var en ganske så vanlig dag ved Strømmen oppvekstsenter i Arendal. Det var latter og skrål på pauserommet, varme kaffekopper og vante diskusjoner i matpausen.

Det eneste som skilte seg ut, var at det på en pc surret og gikk en direktestrømming fra bystyremøtet i Arendal. Der diskuterte politikerne skolenedleggelse.

– Vi var sikre på at vi ikke ville bli lagt ned, for den klare anbefalingen fra administrasjonen var å bevare vår skole, sier May Lillevannet, lærer og tillitsvalgt ved skolen.

Alt virket såre vel en lang stund. Men brått ble det gjort et vedtak.

– Og når de der plutselig leser opp Strømmen...hæ?!

Kine Venemyr viser med en grimase hvordan de oppfattet det hele. Hun er teamleder for 5.-7. trinn og kontaktlærer for 5. trinn.

– Vi skulle bare følge med for å se hva som skjedde med de andre skolene, stakkars. Så var det plutselig oss. Det ble helt tyst på pauserommet, sier hun.

Færre og færre elever

Skolenedleggelse forbinder mange med små utkantkommuner og skoler med veldig få elever. Men med synkende elevtall over hele landet, stadig flere eldre med behov for helsetjenester og elendig kommuneøkonomi kommer nå de beryktede skolestrukturdebattene også til større kommuner.

En gjennomgang viser at i mange av landets 25 mest folkerike kommuner er endringer i skolestruktur enten en pågående sak, eller noe som skal utredes det kommende året. Rundt halvparten av Norges befolkning bor i disse kommunene.

Arendal går nå inn i slutfasen i det lokalavisen kalte «Skole-dramaet i Arendal».

«Ivareta helheten»

Kommuneadministrasjonen hadde utredet saken lenge før den kom på politikernes bord.

– Vi har i mange år signalisert at kommunen må gjøre noe med skolestrukturen. Rundt en av fire pulter står tomme med dagens skolestruktur. Og det vil bli flere tomme pulter framover, dersom vi ikke gjør noe, sier Anne Grete Ødegården, kommunalsjef for oppvekst og utdanning i kommunen.

Hun understreker at arbeidet med fremtidens skole, som kommunen kaller det, ikke kun handler om dårlig økonomi.

– Det handler også om hvordan vi kan bygge opp en best mulig skole med god kvalitet på undervisningstilbudet.

Hun sier de gjerne skulle vært i en situasjon der det ble født flere barn og de slapp å legge ned skoler.

– Men når situasjonen er som den er, blir det en bedre skole i Arendal ved å endre på strukturen. Alternativet, for eksempel å kutte i lærertetthet, vil være mye verre.

Administrasjonen hadde laget fire skolepakker for fremtidens skole. Alle innebar nedleggelser. «Pakkene er satt sammen for å ivareta helheten», skrev administrasjonen. Og «dersom enkelttiltak tas ut av sammenhengen, må hele strukturen vurderes på nytt».

I to av pakkene var Strømmen på nedleggingslista, men administrasjonen anbefalte politikerne å gå for skolepakke 1, hvor «Strøm-

men oppvekstsenter består», mens fire andre skoler skulle legges ned.

I løpet av en hektisk natt og formiddag diskuterte imidlertid politikerne seg fram til en annen løsning. Løsningen var å bytte ut en av skolene fra den anbefalte skolepakken og heller legge ned Strømmen.

– Spres på minst tre skoler

– Jeg ble jo litt satt ut. Det ble vi alle, sier rektor på Strømmen skole, Geir Erling Birkeland, om den dagen de fulgte strømmingen fra bystyret.

– Nå vet vi ikke hvor elevene skal gå fra høsten av. Det eneste vi vet, er at de må spres på minst tre andre skoler. Vi vet heller ikke hvor de ansatte skal jobbe, sier han.

Med stadig flere tomme pulter er de alle innforstått med at noe må gjøres med skolestrukturen. Men Birkeland mener politikerne har skjøvet problemet foran seg i årevis.

– Og nå er det litt panikk. Administrasjonen har spilt inn endringer år etter år, men poli-

tikerne har ikke vært villige til å ta tak i det. Nå må de.

Mens de øverste trinnene på skolen er nokså fulle, er det halvfulle klasser på de laveste.

– Skal vi fortsette å drive, må vi få påfyll av elever, sier Birkeland.

Forslaget kommuneadministrasjonen anbefalte overfor politikerne, var nettopp å flytte flere elever til Strømmen. De er rundt 140 elever og 20 ansatte, og makskapasiteten er rundt 200 elever.

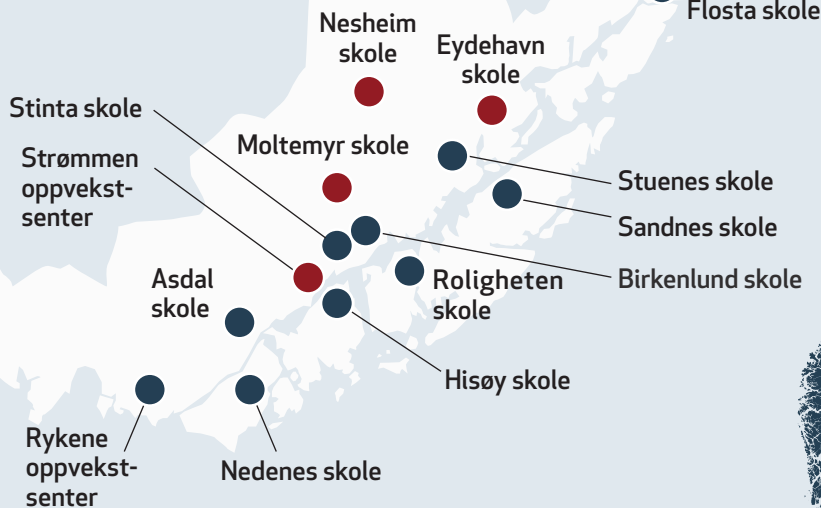
– Er det for lite til å ha et godt fagmiljø?

– Det hadde ikke vært en ulempe om det var større. Men jeg tenker det er stort nok til å ha et forsvarlig fagmiljø, sier Birkeland.

Resultatet av politikernes krumspring er at administrasjonen må utrede på nytt.

– Når de har jobbet så lenge med å utrede skolepakkene, er det med tanke på hva som vil være de beste løsningene. Kommunedirektøren ga klar beskjed til politikerne at de måtte velge en av pakkene, at de ikke kunne plukke litt herfra og derfra, sier lærer Kine Venemyr.

Slik er skolekartet i Arendal kommune

I november vedtok bystyret å legge ned skolene markert med rødt. 26. mars skal bystyret sluttbehandle saken.

Arendal ligger i Agder fylke og har 46 670 innbyggere.

Grafikk: Kristin Sotterøy

Fremtidens Arendal-skole, og skjebnen til Strømmen skole, skal endelig vedtas i slutten av mars. Lærerne Kine Venemyr og May Lillevannet er spente på utfallet. – Det er en heseblesende prosess, sier Lillevannet.

Nå er det ny runde. Potensielt nye vedtak. Og masse uro.

– Hele denne prosessen er utrolig usikker for alle, sier hun.

Nina Jentoft er gruppeleder for Arbeiderpartiet i Arendal, som er det største av posisjonspartiene i kommunen. Hun sier at årsaken til at politikerne valgte å legge ned Strømmen fremfor den foreslåtte skolen i pakken, var en ren økonomisk vurdering. Tallene viste at å legge ned den andre skolen ikke ville kutte kostnader raskt nok.

– Vi kan ikke legge ned en skole som først gir innsparing om åtte år. Vi må ha en pakke med raske nok innsparinger, for så prekær er den økonomiske situasjonen, sier Jentoft.

Hennes inntrykk er at de fleste forstår at noe må gjøres med skolestrukturen.

– Hvis vi ikke gjør noe, er alternativet å måtte legge ned sykehjem, det er et faktum. Og det skjønner folk. Men ingen vil legge ned sin skole.

– Heseblesende

Rektor og de to lærerne peker på et arbeidsmiljø hvor de færreste slutter før de pensjonerer seg.

– Vi har knapt sykefravær. Vi toppe trivselsundersøkelsene i kommunen. Det er galskap å rive alt i stykker, sier Venemyr.

Ennå vet de ikke hva som skjer med de ansatte, bare at de vil få et tilbud om jobb på en annen skole.

– Alt henger i luften. Vi vet ikke hva vi skal forholde oss til. Og folk er forskjellige. Noen krisemaksimerer, mens andre blir nærmest apatiske. Samtidig skal vi smile hver dag vi går inn i klassen og være den profesjonelle læreren, sier May Lillevannet.

De to lærerne er lite imponert over politikerne arbeid i saken og kaller det «en heseblesende prosess».

– Verken de ansatte eller ungene er ivaretatt på en god måte i denne prosessen, sier Venemyr.

Det endelige vedtaket kommer i mars. Fram til da vil foreldre, elever og ansatte kjempe for at Strømmen skal bestå.

– I verste fall går vi ut i sommerferie uten å vite hvilken skole vi skal begynne på i august, sier Venemyr.

Vi vet ikke hvor de ansatte skal jobbe.

Geir Erling Birkeland,
rektor

**Den nye utredningen fra kommuneadministrasjonen ble offentliggjort rett før denne utgaven av Utdanning gikk i trykken. De anbefaler fortsatt at Strømmen skole legges ned, men at det først skjer høsten 2027. Bystyret gjør endelig vedtak i slutten av mars.*

50 000 færre barn og unge om ti år

Norske lokalpolitikere legger i snitt ned 47 skoler hvert år.

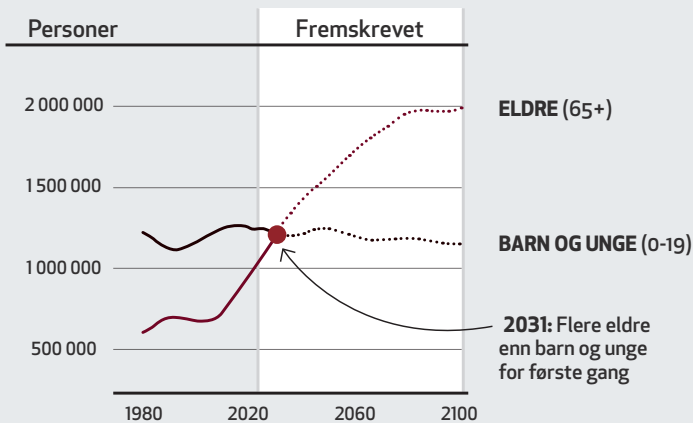
Fortsatt er det over 550 offentlige skoler i Norge med under hundre elever. Halvparten av disse har under 50 elever.

3 av 4 skoler som legges ned, har under 100 elever.

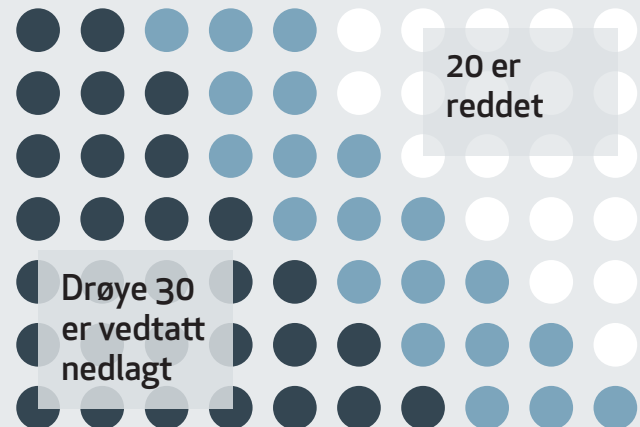

Flere eldre enn barn og unge

Folkemengden i to aldersgrupper
Hovedalternativet (MMM)

Over 70 skoler stod i fare for å bli nedlagt i kommunebudsjettene for 2026. Fortsatt er fremtiden uavklart for flere av dem.

Utdanningsdirektoratets gjennomgang fra 2025 av skolenedleggelsene de siste 15 årene. Befolkningsframskrivingene fra Statistisk sentralbyrå fra 2024

Utdannings analyse av budsjettforslagene for 2026 i alle landets kommuner.

- Under 50 elever burde vært forbudt

- Skole er ikke distriktspolitikk, mener Håvard Moe.

- Det er fire ting norske lokalpolitikere kvier seg som pesten for å ta tak i. Det er skolestruktur, legetjenesten, kommunestruktur og eiendomsskatt. Disse fire tingene tar de ikke i med ildtang, sier Moe.

Han er daglig leder i Nivi Analyse og gir råd til kommuner i økonomisk skvis. Diskusjoner om skolestruktur er en gjenganger. Årsaken er synkende barnetall og økt sentralisering.

- Hvis det blir 60 000 færre elever i Norge, betyr det at vi de neste årene skal legge ned over 200 gjennomsnittsskoler. I realiteten er det betydelig flere, fordi mange skoler har langt færre elever enn gjennomsnittsskolen.

- Hva med dem som mener at skolestruktur ikke bare kan handle om bunnlinje, men også lokalmiljø, trygg skolevei og distriktspolitikk?

- Norsk skole er ikke distriktspolitikk, det har vi andre virkemidler til. Skolen skal ivareta barnas beste. Vi kan ikke si «sorry, du lærte ikke å lese, men det var viktig for bygda at du gikk på denne skolen».

Han viser til forskning som tilsier at en skole bør ha mer enn hundre elever.

- Skoler med under 50 elever burde vært forbudt. Det vil selvsagt være unntak, steder med ekstreme avstander som gjør at det må bli sånn. Men det blir ikke bra pedagogikk med 20 elever på en skole.

- Skolen er hjertet i bygda

Små skoler har et fortrinn når det kommer til å bygge relasjoner, mener Øystein Rivrud.

Han er universitetslektor ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Sørøst-Norge og har selv jobbet på både små og store skoler. Han mener det er svært viktig å bevare de små.

- For det første er tilhørighet til grenda eller bydelen viktig for elevene, og bygdeskoler gir en attraksjonskraft. Skolen er hjertet i bygda, sier Rivrud.

Han har jobbet mye med elever med atferdsvansker og andre utfordringer.

- De trenger forutsigbarhet og gode relasjoner, noe som er enklere å få til med færre voksne og færre elever. Små skoler gir større oversikt og gjør det lettere å oppdage elever som trenger litt ekstra. Det gir en gyllen mulighet til å realisere målet om tidlig innsats og tilpasset opplæring, sier han.

Han peker på at land som har toppet Pisa-statistikene, som New Zealand og Finland, har en blanding av små og store skoler. Rivrud mener økonomi i altfor stor grad får styre skoledebattene.

- Det er mennesker vi skal oppdra, ikke maskiner. Omsorg, omtanke og oppdragelse har nesten blitt borte fra skolediskusjonene etter at kunnskapsløft og markedstenkning har kommet for fullt inn i skolen. Elevene blir en del av et regnestykke istedenfor å være barn som skal få utvikle seg.

Illustrasjon og grafikk: Kristin Støtterøy

Utdanning har undersøkt status for skolestruktur i de 25 mest folkerike kommunene. Rundt halvparten av Norges befolkning bor i disse. Gjennomgangen viser at i mange av dem er endringer i skolestruktur enten en pågående sak, eller det skal utredes det kommende året. Utdanning har også analysert budsjettforslagene for 2026 i alle kommuner på jakt etter hvor det pågår diskusjoner om skolenedleggelse.

Reddet for femte gang

Nesten hver høst foreslår kommunedirektøren å legge ned skolen til lærer Ida Rødsjø og barna. Og hvert år sier politikerne nei. Nå er lærerne lei av den evige kampen.

Tekst og foto: Bjørn Asle Grimstad

STEINKJER

Familien Rødsjø spiser frokost i huset noen mil sør for Steinkjer i Trøndelag. Der trives de, men at de måtte kjempe for barnas skole, kom som en overraskelse.

– Det har vært en tøff situasjon å stå i. Vi føler oss ikke trygge på hva som skal skje, og det går inn på oss, sier Ida Rødsjø, lærer og trebarnsmor.

Det er tidlig fredag morgen, og Ida er straks på vei til jobb som lærer på den lille barneskolen Folla skole, hvor også de to yngste barna går. Enn så lenge.

Overrasket over utviklingen

Nesten årlig de siste fem årene har skolen blitt foreslått nedlagt, sammen med flere andre barneskoler i Steinkjer kommune. Familien er nesten hver høst usikre på hvor mamma skal jobbe, og hvor barna skal gå på skole. Hittil har politikere reddet skolen hver gang.

– Jeg er glad vi flyttet hit for 13 år siden, for jeg vet ikke om vi hadde tatt sjansen i dag. Aldri i verden om jeg trodde at det skulle gå så kort tid før vi måtte kjempe for skolen vår, sier hun.

I stua veiver Mathias med hendene. Han tilbringer noen stjålne minutter i et VR-spill. Lillesøster Johanne har krøpet opp i sofaen. På vanlige morgener står familien opp til så ulike tidspunkter at de knapt ser hverandre.

Frykter færre vil bosette seg

I dag har pappa Alexander Rødsjø fri fra jobben som yrkessjåfør. Han er også mangeårig FAU-leder på skolen, og serverer argumenter like vant som han smører brødskiver:

– Når du kjører gjennom Folla-foss, så ser du at det en bitteliten bygd. Men den omsetter for vel 1,3 milliarder kroner. Så hvor skal du få tak i folk til å jobbe der? De færreste vil pendle fra Steinkjer, og folk vil ikke bosette seg her når skolen ikke er trygg. Det er disse ringvirkningene vi er livredde for.

Han synes det snakkes for lite om de ansatte i debatten om skolenedleggelse.

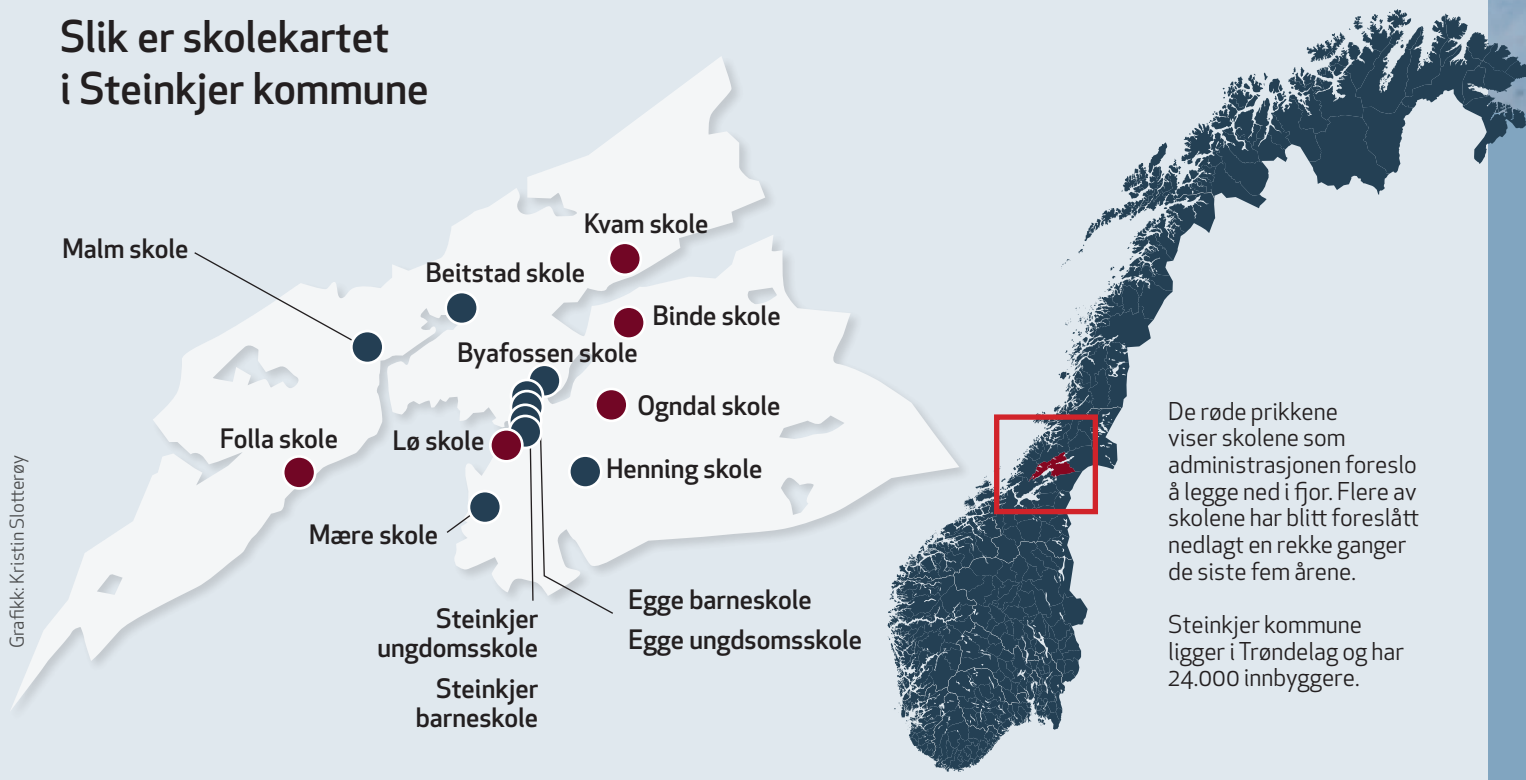
– Nesten hvert år lever de i visse om de har en jobb på skolen her til høsten, eller om de skal jobbe seks mil unna. Hadde det vært min jobb, ville det vært uholdbart, sier han.

En alarm kimer fra en av barnas telefoner. Den skal minne dem om å gå ned til veien for å ta bussen til skolen.

Folla og fire andre skoler i kommunen har aldri vært så nær ved å bli lagt ned som i fjor. Det politiske flertallet virket samstemte om innstillingen, som var grundig utredet.

Slik er skolekartet i Steinkjer kommune

Det er fortsatt mørkt idet Mathias og Johanne rusler ned til bussholdeplassen.

– Denne gangen var jeg sikker på at vi røyk, sier lærer Trine Solheim.

Hver høst tar de imot politikere som vil se den nedleggingstruede skolen, som har kort avstand til sjø og skog, skitrekke og svømmehall.

– De blir like overrasket hver gang over hvor fint vi har det, sier Solheim.

Det er i Steinkjer som ellers i landet: Det er få politiske saker som engasjerer like mye som skolenedleggelse. Miljøene rundt de fem nedleggingstruede barneskolene samkjørte kampen for å redde skolene.

– Det var helt vilt. Jeg har aldri sett så mange folk samla i bygda før. Det var flere som gikk i fakkeltog enn det bruker å være i 17. mai-togene, forteller lærer Ann Elin Sættem.

I midten av november i fjor samlet lærerne seg foran skjermen for å følge det avgjørende kommunestyremøtet. En usedvanlig høylytt og følelsesladet debatt endte med flertall for å redde de fem barneskolene. Det betyr fortsatt mye ledig kapasitet. Ifølge kommunens beregninger står 1000 pulter tomme.

Selv om lærerne på Folla skole setter pris på all støtten skolen får, satt de igjen med blandede følelser. De beskriver det som likegyldighet.

– Det var verken glede eller sorg. Vi har blitt foreslått nedlagt så mange ganger, og nå ble vi berget. En dag blir vi kanskje ikke det, sier Rødsjø.

Lærerne har ingen tro på enkelte politikeres løfter om at det skal være ro rundt skolestrukturen de kommende årene. De bruker mye tid på å snakke med elevene, som opplever det som utrygt å kunne miste skolen.

– Vi er glade for at skolen er berga ett år til. Men vi vet at det snart kommer en ny runde. Da skal vi igjen snakke for oss, skrive ny høringsuttalelse, gå i nytt fakkeltog. Vi begynner å bli lei. Det sliter på oss, sier Sættem.

Slipper å ta ned julepynten

I hjørnet av pauserommet ligger et ti år gammelt glanset fotografi av 18 smilende ansatte. Siden har stadig færre barn, at de mistet ungdomstrinnet og harde innsparingsrunder, slanket staben til fire lærere og to assistenter.

– Vi var alltid mange i pauserommet her før. Så har vi gradvis blitt færre og færre. Enkelte dager må vi spise lunsj alene. Det er litt stusslig, sier Ida Rødsjø.

Tidlig på 2000-tallet gikk det over 100 elever

på skolen. Nå er bare en av tre etasjer i daglig bruk. Den sporadiske bruken har ført til kallenavn som lekerommet, pingpongrommet og toastrommet. Og ikke minst julerommet, som åpnes hver desember. Pynten henger året rundt.

Redd for spøkelser

De ansatte beskriver at det nesten har blitt en tradisjon at etter nedleggingsspøkelset på høsten, kommer sparespøkelset til våren.

– En av grunnene til at vi ikke jubler over å bli berga, er at vi vet at kommunen må redusere utgiftene et annet sted. Til våren må vi kanskje kutte enda mer. Men etter flere år med kutt, har vi ikke mer å gå på, sier Sættem.

Et av kuttene er at Steinkjer kommune på desimalen har lagt seg på bemanningsnorm i skolene. Det gir 3,18 lærerstillinger på Folla skole. Enkelte må jobbe på to ulike skoler.

For et par år siden ble skolen redusert fra tre til to klasser: Første til fjerde trinn i en klasse, og femte til syvende i den andre. Med 31 elever erkjenner lærerne at de er på grensen av hvor liten en skole bør være. Derfor håper de skolestrukturen bli endret, slik at de får flere elever overført fra en av naboskolene, slik næringsli-

Lærer Ida Rødsjø viser fram et av mange tomme klasserom. Dette er pyntet til jul året rundt. – Vi ønsker å fortsette å drive en skole her, men gjerne med flere unger.

For ti år siden var det mange ansatte på Folla skole. Siden har sentralisering, færre elever og nedbemanning slanket staben betraktelig.

vet foreslår i uttalelser.

– Vi ønsker å fortsette å drive en skole her, men gjerne med flere unger. Nå har vi et håp om at det skjer, sier Ida Rødsjø.

Frykter snuoperasjon fører til kutt

Utdanningsforbundet i Steinkjer krever at politikerne blir enige om hvilken skolestruktur kommunen skal ha, og at de finansierer den ordentlig.

– Når det ikke ble noen skolenedleggelse, er tilbakemeldingen fra lærerne at de er bekymret for at det skal føre til mindre penger til drift, og kutt i fagarbeidere og assistenter, sier Hilde Waaseth Nicolaisen, leder for Utdanningsforbundet Steinkjer.

Snuoperasjonen i fjor høst følger et kjent mønster de siste fem årene: skoler blir foreslått lagt ned. Så blir det politisk flertall for å beholde dem alle. Deretter må det kuttes på andre måter for å få budsjettet til å gå opp.

Nicolaisen vil ikke kommentere skolenedleggelser, da Utdanningsforbundets oppgave er å ivareta alle medlemmene, uansett arbeidssted. Men hun krever at politikerne må lande på en

Lærer Ann Elin Sættem starter timen for elever fra første til fjerde trinn. Ett av flere kutt de siste årene er å balansere på bemanningsnorm. Da måtte Folla skole gå fra tre til to klasser.

skolestruktur som står seg fram i tid, slik at lærere, elever og bygdefolk får ro.

– Det sliter på lærere og elever, som går og tenker på at skolen kan bli lagt ned. Jeg oppfatter at de færreste lærere jublet da skolene ble reddet i fjor høst. For de vet at om kort tid kommer det en ny runde, sier hun.

– Hvis det er dagens skolestruktur politikerne mener at vi bør ha, så må de finansiere den, slik at elevene får et likeverdig skoletilbud uansett hvilken skole de går på, sier Waaseth Nicolaisen.

– Krevende

For administrasjonen er det ikke enkelt å flytte penger til helsesektoren, når politikerne ikke vil legge ned skoler.

Som kommunedirektør i Steinkjer kommune fikk Leif Terje Nilsen i fjor oppdraget med å foreslå en ny skolestruktur. For ordens skyld: Han trådte ved nyttår over i stillingen som kommunalsjef for samfunn og kultur.

Nilsen beskriver en demografisk endring i Steinkjer lik resten av landet: Det blir færre barn og flere eldre. Dette omtales også som el-

drebølgen. Da er det kommunedirektørens ansvar å forskyve midler mellom sektorer. Først og fremst mellom de to største, fra oppvekst til helse.

Når det ikke har blitt lagt ned skoler på lang tid, må kuttene tas fra andre steder.

– Over flere år har vi skåret ned på driftsbudsjettene. Nå er vi helt nede på fjøla. Det går utover kvaliteten på tjenestene i skolene. Derfor er det tvingende nødvendig å gjøre noe med skolestrukturen, sier han.

– Utilbørlig press

– *Hvorfor er det så vanskelig å få en endring i skolestrukturen, når det er så tvingende nødvendig?*

– Jeg tror politikerne opplever engasjementet fra lokalsamfunnene som et nærmest utilbørlig press. Det blir så vanskelig å håndtere at de ikke blir enige om en løsning for hvilke skoler de skal legge ned, eller hvordan. Da ender de med å gjøre ingenting.

Nå må de 10 millionene kommunen regnet med å spare årlig på skolenedleggelsene, hentes fra andre poster i budsjettet, i prinsippet først

og fremst innen oppvekst, forteller Nilsen.

Ordfører Gunnar Thorsen (Ap) sier til Utdanning at han forventet at kommunestyret skulle gå med på å legge ned minst tre barne- skoler, slik et av forslagene lød.

– Jeg trodde vi hadde flertall for det. Utfordringene oppstår når man skal identifisere skolene som skal legges ned. Dette er det første store tapet vi har lidd. Nå forholder jeg meg til vedtaket og ser framover, sier han.

Les mer

På Utdanningsnytt kan du lese mer om skolenedleggelse og tusenvis av tomme pulter over hele landet.

Du finner også flere intervjuer fra Arendal og Steinkjer.

Streiket seg til gratis helseforsikring

USA: Fra 9. til 13. februar streiket lærerne i San Francisco for første gang på 50 år, etter at forhandlingene mellom lærerorganisasjonen UESF og myndighetene brøt sammen. Til slutt oppnådde lærerne at arbeidsgiver fra neste år skal dekke helseforsikring for familiene deres, noe som nå koster minst 1200 dollar i måneden, ifølge nyhetsbyrået AP.

Stor enighet om sentrale skole spørsmål

Politisk splittelse preger USA på mange områder. Men de er påfallende enige om hva som er viktigst for skolene, ifølge en meningsmåling.

USA: The Hunt Institute spurte 1100 velgere som sannsynligvis vil stemme, om hva de mener er viktigste skolepolitiske spørsmålene. Ni av ti var enige om tre prioriterte saker: ansette kvalifiserte lærere og gi dem støtten de trenger for å lykkes, lære elevene ferdigheter de vil trenge i framtidens arbeidsliv, og sette inn

tiltak for elever som leser dårligere enn det som forventes på alderstrinnet.

Visepresident Jacqueline Scott-Douglas i Burson Insights, som var med å lage undersøkelsen, var overrasket over hvor enige velgerne var.

– Dette understreker at velgerne ønsker en pragmatisk tilnærming for å forberede elevene for voksenlivet, sa hun på et webinar om rapporten, ifølge nettavisen EducationNC.

Undersøkelsen viste også at 63 prosent av de spurte mente finansiering av skolene blir verre, og like mange mente det også går dårligere med elevenes mentale helse.

Foto: Ukrinform/Shutterstock/NTB

Regjeringa i Ukraina har bestemt at lærerlønningene skal økes. Bildet er fra en nyåpna underjordisk skole i Kharkiv.

Lønnshopp for ukrainske lærere

Ved nyttår økte lønna for ukrainske lærere med 30 prosent. I september venter et nytt lønnshopp.

UKRAINA: Regjeringa i Ukraina har vedtatt å øke lønna for lærere med 30 prosent med virkning fra nyttår, og i september lover statsministeren en ny økning på 20 prosent.

– Regjeringa øker gradvis lønningene i utdanningssektoren for å gjøre læreryrket mer konkurransedyktig. Undervisninga må fortsatt være trygg og ha høy kvalitet, selv under fullskala krig. Det er en av regjeringas hovedprioriterer, skrev statsminister Yuliia Svyrydenko på sin Telegram-konto, ifølge det statlige ukrainske nyhetsbyrået Ukrinform.

I tillegg øker bonusen for lærere som arbeider under vanskelige forhold, blant anna i byer og landsbyer nær frontlinja.

Ifølge den ukrainske avisa Komersant var medianmånedslønna for ukrainske lærere 12500 ukrainske hryvnja i september i fjor. Det tilsvarer litt over 2800 norske kroner. Ifølge avisa tjener ukrainske lærere bare halvparten av gjennomsnittslønna i landet.

Inflasjonen i Ukraina var 7,4 prosent det siste året, viser januar-tallene fra det statlige statistikkbyrået Derzhstat.

Macron åpner for kortere skoleferie

President Emmanuel Macron mener det vil gi bedre læring.

FRANKRIKE: Med blant anna en sommerferie på åtte uker har franske grunnskoler mellom 144 og 162 skoledager i året, mot for eksempel 190 i Norge. En «borgerkonvensjon om barns tidsbruk», sammensatt av vanlige innbyggere som var valgt ut gjennom loddtrekning, la i november i fjor fram 20 forslag. Blant disse var bedre fordeling av ferieperioder for å unngå at elevene får for lange avbrekk fra skolen.

I et intervju med Brut Media sier Emmanuel Macron at de lange pausene fra skolen forsterker sosiale forskjeller, fordi det ofte er barn fra fattige familier som «avlærer» mest mellom slutten av skolen og skolestart. Han mener elevene vil lære bedre dersom det i stedet blir kortere og dermed mindre travle skoledager.

Den franske presidenten understreker imidlertid at det er opp til regjeringen å foreslå endringer i lengden på skoleferiene. Utdanningsminister Edouard Geffray har utsatt debatten til presidentvalget neste år, skriver avisa Le Monde.

Master i

SPRÅK OG KOMMUNIKASJON I PROFESJONER

Bli student hos oss og lær om kommunikasjonsutfordringer i arbeidslivet

Søknadsfrist 15.april!

NTNU

Illustrasjonsfoto: Adobe stock

Barn bestemmer selv om de vil bli klemt eller skal sitte på fanget, men vil barn ha nærhet skal de ansatte gi dem det.

Kyss, klapp og klem

Hvor går grensen for profesjonell nærhet? Det må ansatte i barnehagen diskutere og være bevisste på, mener både styrer og lærerutdanner.

Tekst: Kari Oliv Vedvik Foto: Joakim S. Enger

«Hvilke tanker har dere rundt barnehageansatte som kysser barna (...)? Sånn type et lite kyss her og der, når den voksne «føler» for det?»

Spørsmålet dukket opp i Facebook-gruppen Idebroen Debatt nylig. I kommentarfeltet var meningene delte, fra «bare koselig» til «helt uakseptabelt».

«Uprofesjonelt. Man kan ha gode relasjoner og gi barna masse omsorg uten kyssing», skrev en.

«Jobber med 1. åringer, og de eeeelsker å bli nusset, samtidig som vi herjer. Og jeg eeeelsker når de nusser meg», kunne en annen fortelle.

Når vi spør de ansatte i Kjekstadmarka Kanvas-barnehage i Asker om det samme, blir de først litt forvirret.

– Men hvis noen som jobber i barnehage lurer på dette, er det helt tydelig noe vi må snakke mer om, sier styrer Sindre Andreas Borgund (39).

– Kan de ansatte kysse et barn på kinnet eller pannen?

– Ja, det er helt greit hvis det er greit for barnet. Vi som jobber i barnehage, skal gi barn fysisk kontakt. Det er en del av jobben vår. Det er selvfølgelig grenser, men et kyss på kinnet er helt innenfor, sier pedagogisk leder Heidi Krangnes (41).

Barnet bestemmer

Kjekstadmarka Kanvas-barnehage ligger i Røyken i Asker kommune, med marka rett utenfor grinden. Barnehagen har en avdeling for barn i alderen 1–2 år og to avdelinger for 2–6-åringene. Til sammen er det 48 barn og 13 ansatte.

På omvisningen ser vi både klemmer og kyss. Barna kommer bort og holder rundt Sindre, og en liten hånd sniker seg inn i hans. Heidi deler også raust av seg selv.

– Jeg kjenner jo barna jeg jobber med og ser

det når noen trenger oppmerksomhet, sier hun.

Da spør hun gjerne om de trenger en klem. Noen ganger er svaret ja, men «ikke fra deg».

Men som regel kryper de inn i armene hennes.

– Nærhet er avgjørende for barns utvikling. Er det en klem eller et nuss på kinnet som trengs, så er det lett å tilby, sier Heidi.

– Forskning viser at fysisk omsorg og trygg tilknytning er viktig for barns utvikling. Vi som jobber i barnehage, skal gi barna omsorg og nærhet på en profesjonell måte, sier Sindre.

Verken hun eller Sindre har opplevd at foreldre har stilt spørsmål som handler om noe sånt.

– Noen barn får heller ikke, av ulike grunner, den fysiske nærheten de trenger hjemme. Da er det veldig viktig at vi i barnehagen gir dem det.

Vi som jobber i barnehage, skal gi barn fysisk kontakt.

Heidi Krangnes, pedagogisk leder i Kjekstadmarka Kanvas-barnehage

Det som er viktig, er at vi vet hvor våre grenser går og hvor barnets grenser går, sier Heidi.

Lar seg trøste

Når barna begynner i barnehagen, snakker personalet ofte med foreldre om det å trøste.

– Det er viktig å finne ut om barn lar seg trøste og hvordan de lar seg trøste. Det spør vi ofte foreldrene om, og der er barn forskjellige. Man må bli kjent med hver og en for å finne ut av hva som fungerer, sier Sindre.

Han har aldri fått spørsmål om å begrense trøst eller nærhet fra foresatte.

– Hadde jeg fått det, ville jeg spurt dem om hvorfor de spør og forklart hvordan vi jobber i vår barnehage. Slike spørsmål kan skyldes kulturforskjeller eller tidligere opplevelser, men min erfaring er at i alle kulturer gir man fysisk nærhet til små barn, sier han.

Sindre har jobbet i barnehage siden han var 18 år og begynte som ufaglært assistent. Han vet hvordan det er å være ung og uerfaren i barnehagejobben.

– Kommer det unge medarbeidere, uten fagutdanning, er det viktig at de får veiledning. Men hvis man ikke liker å ha barn på fanget, eller ikke liker klemmer, kan man ikke jobbe her. Det er en så viktig del av jobben til barnehageansatte, sier han.

– Man kan ikke jobbe med barn hvis man ikke liker eller ikke har evnen til å gi nærhet. Det er, som Heidi sier, veldokumentert at mennesker trenger fysisk omsorg for å utvikle seg. Vi som jobber i barnehage, skal gi det på en profesjonell måte.

– Men de ansatte har kanskje ulike grenser og ulike måter å vise nærhet på?

– Alle må ikke dele ut kyss, men en klem må

man nesten by på. Det er litt trist når man hører om dem som vegrer seg for å ta barn på fanget fordi de er redd for å bli mistrodd på noen måte.

I Kjekstadmarka Kanvas-barnehage jobber de mye med temaet følelser. Barna skal lære seg å sette grenser for hva de vil dele og være med på, og de skal respektere andres grenser.

– Vi jobber med små barn som skal bli gode individer. Hvis vi overser behovet for nærhet, mister vi noe viktig. Større barn har flere ord for å uttrykke seg, men vi er jo også profesjonelle og kan tyde kroppsspråket om barn ikke har det bra, da må vi finne ut hvorfor.

Forebygger overgrep

Elisabeth Walsøe Lehn er høyskolelektor i pedagogikk ved Dronning Mauds Minne høyskole for barnehagelærerutdanning i Trondheim. Hun underviser kommende barnehagelærere om barns seksualitet og seksuelle utvikling.

– Det at barn viser sin hengivenhet og glede ved å kysse og klemme, skjer titt og ofte. Jeg er opptatt av at dette ikke må være et tabubelagt område, sier hun.

Hun forteller at ansatte må ha kunnskap om hvordan de skal møte dette på en pedagogisk måte.

– Barn må tidlig få kunnskap om kropp og følelser, og egne og andres grenser. De må lære hva som er greit og hva som ikke er greit.

Lehn viser til tall fra Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), som sier at tallet på barn og unge som krenker andre barn og unge, er stigende. Hun mener det blant annet handler om at barns seksualitet ikke tematiseres nok i lærerutdanningene. Lehn underviser selv barnehagelærerstudenter om hvordan de kan forebygge seksuelle overgrep.

– Når man spør om det er greit at de ansatte kysser på barna, undrer jeg meg over om dette er temaer som ikke er diskutert i barnehagene. At barn kysser på hverandre og hermer etter det de har sett voksne gjøre, er helt naturlig. Men hvis et barn stadig vekk vil kysse en ansatt på munnen, skal man forklare at det er noe man gjør med foreldre eller for eksempel en kjæreste.

Lehn mener det er mange faktorer som må tas hensyn til, blant annet barnets alder og modenhet, og kunnskap om hva barnet er vant til fra hjemmet.

– Tett foreldresamarbeid er viktig. Det er jo for eksempel vanlig å kysse når man hilser i noen kulturer.

Hun mener at barn allerede i barnehagealder må få kunnskap om hva loven sier om hva voksne ikke kan gjøre med barn.

– Forskning viser at tidlig kunnskap om kropp og grenser kan ha en forebyggende effekt mot overgrep. Barn uten slik kunnskap er mer sårbare for utnyttelse.

Elisabeth Walsøe Lehn har selv jobbet i barnehage, både som styrer, pedagogisk leder og spesialpedagog. Hennes opplevelse er at det spesielt er de yngste barna som søker tett fysisk nærhet.

– Jeg husker en ansatt som hadde et nært forhold til en gutt, som gjerne ville sitte på fanget hennes. Han ville også stikke hånden inn på huden hennes under klærne, men det ble for intimt for henne. Det ble en fin anledning til å forklare gutten hvor hennes grenser gikk, og at han heller kunne kose på armen hennes.

Mener flere er blitt forsiktige

Lehn mener samtidig at det er flere barnehageansatte som er forsiktig med nærhet til barna nå enn det var tidligere.

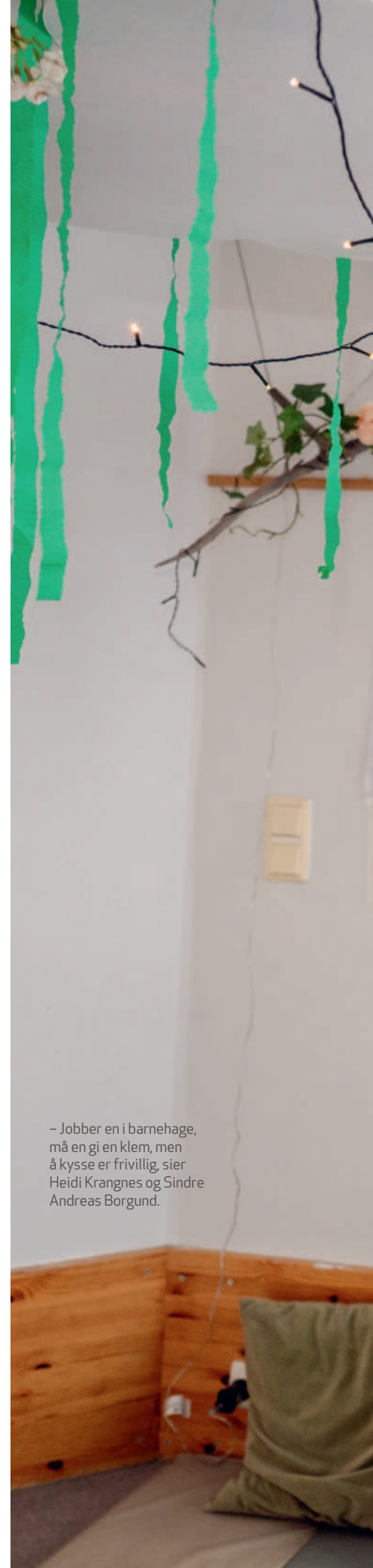
– Den lille forskningen som finnes, tyder på at det er flere som er redd for å bli mistrodd. Særlig mannlige ansatte er forsiktige. De vil gjerne at dørene skal være åpne når de for eksempel skal skifte bleie på et barn. Det er jo trist at det finnes ansatte i barnehagene som er redde for å ta barn på fanget eller gi dem en klem fordi de er redde for å bli mistenkeliggjort, sier Lehn.

– Det er viktig at vi er åpne med barn. Vi må ikke stoppe eller kjeft på barn som stiller spørsmål eller vil utforske sin egen seksualitet. Hvis vi forbyr det, stopper vi en del av deres utvikling og mister sjansen til å veilede og gi dem kunnskap i sosialiseringprosessen deres. Å lære om samtykke er aldri for tidlig.

I løpet av barnehagelærerutdanningen skal studenter få undervisning i temaet barns seksualitet og hva de skal se etter for å kunne forebygge eller oppdage overgrep.

– Det kunne det vært mer av i utdanningen, men det er mange pedagoger som er flinke til å jobbe med dette, som tar barns seksualitet på alvor og som gjør temaet til en naturlig del av barnehagehverdagen. Det burde være sånn over alt, sier Lehn og understreker:

– Man kan ikke forbyr kysning mellom barn i barnehagen, da stopper man utviklingen deres. Men de trenger kunnskap om kropp, følelser og grenser. Det må de få tidlig.

– Jobber en i barnehage, må en gi en klem, men å kysse er frivillig, sier Heidi Krangnes og Sindre Andreas Borgund.

Det er viktig
å finne ut om barn lar
seg trøste og hvordan
de lar seg trøste.

Sindre Andreas Borgund,
styrer i Kjekstadmarka
Kanvas-barnehage

Båndet Bob bandt

**En lærer og hans
videokassett satte
livslange spor hos
unge Espen Aas.**

Tekst: Kirsti Hovland Foto: Tom-Egil Jensen

Det var regnskapslærer Jan Martin Veberg som satte på videokassetten med Bob Dylan i slutten av en skoleuke på Horten Handelsskole høsten 1989. Espen Aas var 16 år.

– Jan Martin åpnet Dylan-døra for meg, og den har stått vidåpen siden. Jeg var en langhåret fyr som hørte på heavyrock, men som nok var på leting etter noe mer i musikken. Heavyrock åpnet ikke for mye refleksjon, forteller den profilerte journalisten og programlederen i NRK, som røper at pennalet hans var fylt med bandnavn som Iron Maiden, Black Sabbath og Deep Purple.

Jan Martin Veberg var 36 år gammel og hadde selv vært blodfan av Dylan siden han var 13. Som lærer syntes han elevene fortjente noen musikalske avbrekk, og han benyttet seg flittig av skolens videotralle på tampen av skoleuka. Denne fredagen satte han på musikkvideoen «Hard to Handle», der Bob Dylan spiller med Tom Petty and The Heartbreakers.

– Da var det en ung mann fra Nykirke som rettet seg opp i stolen og sa «Hva f ... er dette for noe, Jan Martin?», forteller Veberg med et smil.

Endret følelsen av utenforskap

For dette musikalske møtet med en ny artist traff 16-åringen hardt:

– Når man er 16 år og full av hormoner, er

Musikkvideoen «Hard to Handle» med Bob Dylan gjorde at Espen Aas og lærer Jan Martin Veberg skulle få en stor felles interesse.

ELEV: ESPEN AAS (52)

- 1989–1992: Horten Handelsskole (regnskapslinjen).
- 1991–1993: Gjengangeren, frilansjournalist i lokalavisen.
- 1993–1996: Journalist og programleder i NRK Vestfold.
- 1996–1999: Goldsmiths College, University of London. Bachelor i medievitenskap (BA Hons in Communications and Arts).
- 1999– : ulike roller i NRK: journalist, nyhetsanker, vaksjef, reportasjeleder og korrespondent. Siden nyttår programleder for Debatten.
- Utga boken «London langs tuben» i 2018.

FAVORITTLÆRER: JAN MARTIN VEBERG (72)

- 1973: Fagkurs for studenter –Tønsberg Handelsgymnas.
- 1977: Eksamen Handelsakademiet (BI) – Oslo.
- 1977–1987: Stillinger i næringslivet.
- 1987–1992: Faglærer Horten Handelsskole.
- 1992: Pedagogisk seminar Statens lærerhøgskole i handel- og kontor fag.
- 1992–2018: Horten videregående skole.
- 2004: Deltidsstilling Universitet i Sør-Norge. Faglærer i bedriftsøkonomi med IT.
- 2008–2018: Avdelingsleder Horten videregående skole.

det lett å føle på et utenforskap. Du definerer deg som alt det du ikke er. Du vil ikke være lik foreldrene, ikke lik kompisene, og etter hvert utvikler du en slags forståelse av hvem du faktisk er. Og på det tidspunktet fungerte ikke den tøffe skinnjakka og den bråkete musikken så godt lenger. Jeg ville ha noe annet, trengte noe mer.

– Bob Dylan er jo ekspert på å skrive lyrikk som er så kompleks og fragmentert at den har noe som treffer alle. Dylan definerer seg jo også selv som «den som er på utsiden av alle sider». En ekspert på «utenforpersoner», forteller Aas.

Han fikk også en opptakskasset av sin lærer.

– En miks med coverlåter på den ene siden og Dylans originallåter på den andre. Dette var noen formative år. Noen år senere knyttet jeg kontakt på nettet med mennesker over hele kloden gjennom Dylan-interessen, forteller Aas.

Gjennom interessen for Bob Dylan utviklet lærer og elev et nytt bånd; til de grader at eleven Espen ble med lærer Jan Martin og to andre lærere på Kalvøya i juni 1990.

– Jeg opplevde dette som en utrolig hyggelig gest. Ingen andre hadde bedt meg med på noe sånt før. Det var ikke noe jeg hadde vokst opp med i mitt hjem, sier Aas.

– Ja, vi utviklet et hyggelig bånd. Det handlet om Dylan, men Espen minnet meg også om meg selv da jeg var 16 år og satt for meg selv, spilte Dylan og gikk mine egne veier. Kanskje handlet dette båndet til Espen også om at vi begge hadde arbeiderbakgrunn. Jeg var den første i min familie som tok artium, sier Veberg.

– Det er vel sånn at man speiler hverandre lettere når man har lik bakgrunn, akkurat som gjennom musikken, sier Aas, som også var den første i sin familie som tok høyere utdanning.

På Kalvøya med læreren

Sommeren 1990 var en comeback-periode for Bob Dylan. Lærer Jan Martin og Espen veddet om hvor mange låter Dylan kommer til å spille på konserten. Jan Martin tapte veddemålet og godtok Espens utfordring om å prøve skikkelig hard, gammeldags snus, av typen General.

– Veien ut fra festivalområdet, med snus under leppa i kø med over 20 000 andre, ble ganske spesiell. Snusen var så sterk, men med folk på alle kanter var det ikke noe sted å spytte ut snusen, forteller Veberg.

Gledelig gjensyn på Marienlyst i Oslo, der Jan Martin Veberg ga hele samlingen sin av Bob Dylan-singler til sin tidligere elev Espen Aas.

– Jeg husker du var helt hvit i ansiktet, ler hans tidligere elev.

– *Hvordan reagerte omverdenen på vennskapet med læreren?*

– De var nok litt misunnelige. Han var en utrolig populær lærer. Men jeg tror alle elevene følte seg sett av Jan Martin. Han var jo et matte- og tallmenneske, men en lærer som var veldig flink til å bryte opp undervisningen.

Viktig med pause fra det teoretiske

Veberg mener at såpass tillit må man ha til elevene, at man gir dem en pause fra det teoretiske:

– Når du har en klasse fem timer i uka med et fag, så kan du ta deg tid til å gi dem noe annet også.

For Aas førte oppdagelsen av Dylan til at han tok større plass i klasserommet.

– Jeg ble inspirert til ordspill av Dylan og begynte nok å gjøre meg mer gjeldende i klassen enn før, forteller han.

– *Hva tenker du var din viktigste tilnærming som lærer, Veberg?*

– Bli likt. Aldri gjøre elevene flau. Eller som enkelte lærere gjør; sette elevene opp mot hverandre.

– Jeg tenker du gjorde litt av en balansekunst. Du var en populær lærer, men du mistet aldri autoriteten din, sier Aas.

Da han noen år senere skulle søke på studier ved Goldsmiths College i London, ba Aas sin lærer fra videregående skole om å skrive anbefalingsbrev for ham.

– Der gjorde Jan Martin et poeng ut av at vi hadde hatt sosial omgang. En sånn relasjon er jo egentlig uhørt i engelske akademier. Men det var nok en søknad som skilte seg ut. Jeg kom iallfall inn, konstaterer Espen Aas.

Når de to møtes nå for tiden, er det gjerne i anledning av at Espen Aas holder foredrag om Bob Dylan hjemme i Horten og andre steder i landet. Til høsten kommer han også med en Dylan-bok.

– Det er en gjennomgang av Dylans studio-plater. Med en høyst subjektiv inngang på hver av låtene, forteller Aas.

– Det ser jeg frem til! Blir det noen release eller? Her har du iallfall hele singel-samlinga mi. Det er på tide å gi den videre til neste generasjon, sier Jan Martin Veberg.

BANORAMA

Scroll deg gjennom den viktigste kunnskapen du trenger for å ferdes i nærheten av jernbanen.

HVA?

Banorama.no er et digitalt læringsverktøy som gir deg en enkel innføring i kryssing av jernbanen, strøm i nærheten av skinnene og andre smarte tips til hvordan du kan være på den sikre siden.

HVEM?

Vi håper siden kan gi nyttig kunnskap til elever i grunnskole og videregående skole, og samtidig være fin og morsom nok til at både folkehøgskoleelever og rakettforskere har lyst til å scrolle seg gjennom de interaktive plansjene.

Forskar på lesestunder

Norske skuleelevar er blitt dårlegare både i lesing og konsentrasjon. Kan eitt kvarter med stille lesing vere ein del av redninga? No kan eit forskningsprosjekt vere med på å gje svar.

Tekst: Maria Pile Svåsand Foto: Bendik Martinus Notøy

På Hjelteryggen skule i Øygarden er det siste time på ein fredag. Ein kan høyre lydar frå naborommet og utanfor glaset byrjar det plutselig å snø sidelengs. Ein skulekamerat frå ein annan klasse er utanfor og vinkar inn, blir ståande ved glaset og prøver å få merksemd.

Inne er det heilt stille. 20 elevar sit med ei bok i nevene og les. Lærarstudentane som har ansvaret for klassen, les òg. Nokre ser forsiktig rundt seg, før dei ser ned att i boka.

Etter eit kvarter ser studentane på kvarandre og gjer teikn til at dei held på leseroa i fem minutt til.

Ei studentgruppe på fire har hospitert på Hjelteryggen den siste veka. Dei er med på eit forskningsprosjekt ved NLA Høgskolen og Høgskulen på Vestlandet (HVL) om lesing og konsentrasjon blant born. Veka er blitt brukt til å prøve ut ulike tilnærmingar til lesekvart.

– Det har vore spennande å vere her og få teste ut ting saman med elevar og faglærarar, seier NLA-student Ingeborg Dyrøy-Johnsen.

Heidi Riis Haukelisæter er einig.

– Lesing er ekstremt viktig. Eg kjem til å bruke det me har lært denne veka når eg skal ut i jobb som lærar, seier ho.

Set pris på ro

Studentane har hatt daglege lesestunder med 7. klasse, i tillegg til å observere andre klassar i timar med litteraturformidling og lesestunder. Nokre av tilbakemeldingane frå 7.-klassingane har overraska dei.

– Veldig mange peikar på at dei likar godt den roa som kjem med lesekvart. Dei ber sjølve om at det skal vere heilt stille. Det er tydeleg at den pausen frå skjerm og lydar har vore positiv

for mange, seier høgskulelektor Eline Margrete Hjellum ved NLA.

Ho har vore på skulen og observert studentane og elevane gjennom veka.

– Kanskje er roleg og behageleg den nye trenden, seier ho.

Forskar på lesekvart

Praksisveka er tredje del i forskningsprosjektet, og Hjelteryggen er ein av to skular i Bergensområdet som har vore med. Tidlegare har forskingsgruppa, lærarar frå skulane og studentane møttest under seminar om lesing og konsentrasjon og ein workshop om det å få elevar til å halde på konsentrasjonen medan dei les. Når dei no er ute for å setje ting ut i praksis, har lesekvart vore i fokus.

– Lesekvart er ein praksis mange er kjende med, og som regjeringa ynskjer å gjere obligatorisk, seier Synne Ytre Arne, fyrsteamanuensis i norsk ved NLA og ein av initiativtakarane til prosjektet.

Dei involverte studentane har blitt rettleia i utarbeidinga av praksisplanane, og gjennom veka har faglærarar frå høgskulane dessutan vore på skulen for å observere.

– I neste omgang skal me forske på resultatane me har sett, seier Ytre Arne.

Fallande evne og glede

Utgangspunktet for prosjektet var å få betre kunnskap om lesing og merksemdsutfordringane elevane står ovanfor.

– Me vert alle utsette for ei rekke forstyringar som utfordrar konsentrasjonen vår, og me ville sjå på det i samanheng med lesinga, seier ho.

Kanskje er roleg og behageleg den nye trenden.

Eline Margrete Hjellum,
høgskulelektor ved NLA Høgskolen

Å lese konsentrert er ikkje noko me er fødde med. Det er noko me må trene opp.

Synne Ytre Arne, fyrsteamanuensis
ved NLA Høgskolen

Djup konsentrasjon må lærast. På Hjelteryggen skule prøver studentar frå NLA ut ulike metodar for korleis lesekvart kan brukast til det.

Ifølgje PIRLS og andre undersøkingar har konsentrasjonsevna, leseevne og leseglede gått ned hos norske born. Regjeringa har kome med leselyft, og det er lesesatsingar ei rekke stader.

Forskningsgruppa ved HVL og NLA valde å forske på lesekvart, sidan det allereie er ein etablert praksis for mange lærarar.

– Samstundes er det ikkje forska så mykje på det, seier Ytre Arne.

Etter praksisveka på dei to skulane skal forskargruppa, lærarar og studentar samlast igjen for ein oppsummerande workshop, før resultatata vert jobba vidare med på forskingsinstitusjonane.

Vande med å lese

Manha Rashid og Lycke Holvik Theivendrand sit med nasen i kvar si bok. Manha les «Hunger Games» på engelsk, Lycke har lånt «Evig midnatt» på museet.

– Det er viktig at bøkene er spennande, meiner dei.

Dei er nøgde med å ha ei veke på skulen med meir fokus på lesing enn vanleg. Begge tykkjer det hjelper på konsentrasjonsevna.

– Det har vore ei kjekk veke med meir lesing og ulike lesekvart. Eg synest eg klarar å konsentrere meg godt, også elles, og det hjelper å lese, seier Theivendrand.

Dei to jentene fortel begge at dei les ein del heime, og svarar enkelt på kva medium dei førtrekker å lese på.

– Det er best å lese på papir.

Fiksjon gir best lesetrening

Talet på elevar i 5. klasse som svarar at dei aldri eller nesten aldri les heime, auka frå 23 til 31 prosent frå 2016 til 2021. I tillegg er Noreg landet med minst rapportert leseglede av alle i PIRLS 2021.

Mediebarometeret viser at ungdom les mindre bøker, samstundes som forskning viser at det er akkurat lesing av fiksjon og litteratur som tek meir tid og krev meir fordjuping, som gir den mest effektive lesetreninga.

Dette er noko av teorien som ligg til grunn for forskingsprosjektet på korleis konsentrasjon og lesing heng saman, og på Hjelteryggen starta dei praksisveka med å besøke skulebiblioteket med klare mål. Dei involverte er veldig einige om at det er eit viktig steg å hjelpe elevane å finne riktig bok.

– Me såg fort at ein del valde enkle bøker med mykje bilde, kanskje for å gjere det enkelt

Filip Vonheim Olaisen syns lesinghjelper på å øve opp god konsentrasjon.

for seg sjølv. Men det vart keisamt for dei. Difor sette me krav om at dei skulle finne bøker på sitt eige nivå. Skulebibliotekaren hjelte oss mykje her, og me såg kor viktig det var å guide elevane til å finne rett bok til rett elev, og gjerne noko som er litt ambisiøst, fortel student Ingeborg Dyrøy-Johnsen.

Dette vart også ei aha-oppleving for kontaktlærer for trinnet, Steffen Johnsen.

– Eg har skjønna at me har brukt biblioteket for lite. Eg har synest det var litt vanskeleg med lesekvart tidlegare, og at elevane, særleg gutane, mangla fokus. No har eg fått ein del verktøy med små oppgåver dei skal løyse til lesinga, og sett at eg kan utfordre dei ein del på bokvalet, seier han.

Best å lese i starten av timen

Studentane har testa ut forskjellige tidspunkt for å ha lesekvart, og dessutan mindre oppgåver knytt til lesinga. No har dei med seg ny kunnskap om korleis lesekvarten kan strukturast.

– Det har fungert best å ha lesing i starten av timen, og små oppgåver som gir dei noko å reflektere over og dele i klassen, har fungert bra, seier Dyrøy-Johnsen.

– Er det noko som ikkje har fungert?

– Me prøvde å la elevane sitje kvar dei ville, men det fungerte ikkje så bra. Då blei det fort store grupper saman, og vanskeleg å konsentrere seg, seier studentane.

Høgskulelektor på NLA, Solveig Paulsen Rippegutu, meiner det er viktig å kunne noko om ungdomslitteratur også for lærarane.

– Då me var på biblioteket, rettleia me elevane til å finne bøker på sitt nivå, og som passa interessene deira. Somme enda med tjukke bøker, og med lesekvart der dei finn ro og konsentrasjon, hjelper det også på å takle den utfordringa det er å lese ei litt tyngre bok enn dei pleier. Det gir også meistring, seier ho.

Meiner eit kvarter er for lite

Kor mykje lesing som vert gjort i skulen, varierer. I sin nye lesestrategi vil regjeringa innføre 15 minuttar lesing på skulen kvar dag og grunnjev det med at skulen må kompensere for at unge les mindre heime. Synne Ytre Arne trur ikkje eit kvarter lesing er nok, men meiner det kan gje meirsmak for elevane.

Ein får nok ikkje nok lesing på skulen, men målet er å gje positive erfaringar, og å kultivere og utdanne lesarar vidare, seier fyrsteamanuensis Ytre Arne.

På Hjelteryggen har det til dømes vore ulike

Rettleiing og litt ambisiøse val av bøker er viktig for vellukka lesestunder, ifølgje prosjektgruppa i forskingsprosjektet på lesing og konsentrasjon.

oppgåver der ein pratar om det ein les.

Synne Ytre Arne understrekar vidare at det er noko av motivasjonen for å forske på korleis lesing og merksemd heng saman, og å sjå på kor mykje lesing eit kvarters lesestund gir, og korleis ein legg til rette for at lesekvarten gir best utteljing.

Konsentrasjon krev øving

Og her kjem konsentrasjonen og merksemda inn. Hjernen vår er nemleg lett å distrahere,

og djup lesing krev ein type vedvarande merksemd som ikkje kjem av seg sjølv, og som er under press.

– Det er ikkje enkle svar på kvifor, men mediebruken er ein del av bildet.

Ytre Arne forklarar korleis det å halde på konsentrasjonen er eit arbeid.

– Me må trene på evna til djuplesing, og miljøet rundt oss påverkar evna til å både lære og halde ved like den evna, seier ho.

– *Men treng me absolutt vere så flinke til å*

konsentrere oss over tid?

– Eg tenker at me treng konsentrasjonsevna til læring. Men spørsmålet er ikkje rett fram heller, då ulike kontekstar krev ulik form for konsentrasjon.

Ho minner om at i utgangspunktet er konsentrasjonsspennet vårt svært kort, og me må heile tida hente det inn når me jobbar.

– Å lese konsentrert er ikkje noko me er fødte med. Det er noko me må trene opp, seier Synne Ytre Arne.

Har du bachelorgrad og vil bli lærer?

Frem til 2029 kan du ta PPU om du har bachelor og to års yrkeserfaring

Les mer på uib.no

Jeg håper jeg får fortsette som miljøvaktmester på Sandved skole. Det gir meg så mye å jobbe med barn.

Arild Selliken

– Denne sagekrakken har jeg laget sammen med Arild, sier Tilde Waage Gimre stolt

MILJØVAKTMESTER: EKSEMPLER PÅ OPPGAVER

- Sammen med elevene har han laget grue til bål-brenning, reparert gymnastikkbenker, laget rekvisitarom, reparert sløydbenker og har reparert gjerder rundt kunstgressbane sammen med elever.
- Deltar i planlegging av aktiviteter med pedagogene.
- Utviklet skoleskogprosjekt sammen med lærere.
- Planlegger og utfører aktiviteter sammen med pedagoger for aktivitets- og læringsgruppe.
- Tar elever med på praktisk undervisning inne og ute.
- Vært med 7. trinn på leirskole.
- Har oppgaver tilknyttet skolens Trivselslederprogram.
- Laget arbeidsbenk til kjøkkenhagen.
- Oppgradert og malt en avdeling på skolen med 6 klasserom og grupperom.
- Sneket og laget 3 garderober til klasser.
- Vasker vindu slik at skolen slipper å leie ekstern vindusvask.

Arild skaper trygghet og trivsel

– så lenge det varer

Som landets eneste miljøvaktmester får Arild Selliken gode tilbakemeldinger fra skoleledelsen og elevene. Men det er ikke nok til å sikre stillingen.

Tekst: Kjetil S. Grønnestad Foto: Alf Bergin

– Arild! Arild! Se på meg når jeg renner ned bakken, roper en liten jente med ravnsvart hår og signalrosa vinterdress.

Så tar hun sats og setter utfor på akebrettet. Arild Selliken har stoppet opp og vinker.

– Så flink du er! roper han.

I 30 år jobbet Selliken som snekker. Men han kjente at han var klar for en forandring. I mange år har han også vært friidrettstrener for barn og unge. Og da han kom over en litt annerledes stillingsutlysning fra Sandved barneskole i Sandnes, grep han sjansen. Nå er han Norges eneste miljøvaktmester.

Arbeidsdagen starter med å ta imot barna i skolegården før første time. Arild Selliken er også ute i hvert friminutt og er veileder i elevaktiviteter. Siden han ikke er tilknyttet enkeltelever, er han til for alle. Foreløpig i alle fall. Til sommeren kan det hele være over. Til tross for at både rektor og flere lokalpolitikere roser prosjektet.

– Mange sier til meg at de kunne ønsket seg en miljøvaktmester på sin skole, sier rektor Siri Selvikvåg Wernø.

Politisk initiativ

Stillingen som miljøvaktmester var ikke skolens påfunn. Ved behandling av årsbudsjettet for 2023 ønsket kommunestyret i Sandnes en vurdering av å gjeninnføre vaktmesterordningen i skolen, men i en rolle med nytt innhold. Dette skulle ikke erstatte driftsoperatørene

for teknisk drift av kommunale bygg. Siden skoleområdet hadde fått midler til miljøarbeidere gjennom handlings- og økonomiplanen, ble vaktmester- og miljøarbeiderrollen slått sammen til en miljøvaktmester.

Sandved skole, byens største, ble valgt til piloten for skoleårene 24/25 og 25/26.

– Vi fikk ansvaret for å lyse ut stillingen, ansette og utforme rollen innenfor de satte rammene. I motsetning til miljøarbeidere som jobber med enkeltelever, skulle han jobbe med alle, sier rektor Siri Selvikvåg Wernø.

Hun oppsummerer erfaringen slik:

– Det har vært en suksess!

Styrer praktisk elevarbeid

Denne dagen har tre sjuendeklassinger samlet seg i sløydsalen. Sammen med miljøvaktmesteren skal de snekre nye 17. mai-faner til skolen

– Jeg liker å bygge og hjelpe til. Det er kjekkerne enn å være ute, sier Agasta Pyrakas idet hun pusser nysaget treverk.

Klassekompis Levi Vagle Seland konsentrerer seg om stikksagen under oppsyn av Selliken.

– Vi har småjobber og hjelper lærerne. Det er kjempegøy, sier han.

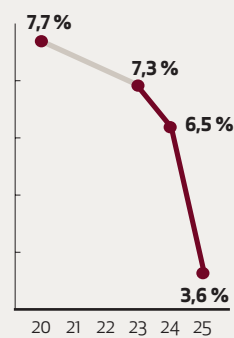
Tilde Waage Gimre forteller at de har hjulpet til med å bære stoler og pulter i friminuttene, og strødd og måket snø nå som Sandnes fikk et sjeldent besøk av kong Vinter. For å få slike jobber, må 7.-klassingene skrive jobbsøknader.

– Vi får bruke kroppen og lære nye ting som

SANDVED SKOLE

- 1.-7. trinn med fire klasser på hvert trinn
- 709 elever
- 285 elever i SFO
- 110 ansatte skole og SFO til sammen
- 14 ansatte miljøpersonell

MOBBETALL

På grunn av utbygging av skolen gikk 7. trinn på nærmeste ungdomsskole. Derfor er det ikke mobbetall for 2021 og 2022.

er viktige å kunne. Jeg har laget en sagkrakk, sier Tilde stolt.

Småjobbene er populære, enten det er sammen med miljøvaktmesteren eller i skolebiblioteket.

– Cirka en fjerdedel av 7.-klassingene har søkt om å få jobbe, forteller Arild Selliken.

Faghjelp og vedlikehold

Arild Selliken er også til støtte for lærerne i deres arbeid, både innen kunst- og håndverksfag, så vel som i tverrfaglige prosjekt.

Litt lenger inne i sløydsalen, der 17. mai-fanene lages, står faglærer Kenneth Haugland omgitt av elever fra 5. trinn.

– Det er helt fantastisk å ha Arild her når jeg har sløydtid. Jeg kan spørre ham om alt mulig, og han hjelper meg i selve undervisningen, sier Haugland.

I tillegg til å samarbeide med pedagoger i praktisk undervisning bygger Selliken ting skolen trenger.

– Listen er lang over småting han fikser og utbedrer daglig. Dette gjøres ofte sammen med elever, sier rektor Wernø.

Skolen sparer penger på å ikke leie inn folk til mindre daglig vedlikehold. Samtidig er det nyttig erfaring for elevene å få bidra til å holde skolen sin i god stand.

– Jeg liker å veilede dem, slik at de blir bedre enn de var før. For eksempel kan jeg lære dem teknikker for å måke snø. Det er læring og mestring i det også, sier Selliken.

– Miljøvaktmester er en fin jobb. Siden jeg ikke er bundet opp til enkeltelever, kan jeg hjelpe skolemiljøet på en annen måte enn de vanlige miljøarbeiderne.

Strøk miljøvaktmester

I kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan for perioden 2026–29 ble det imidlertid ikke satt av midler til å videreføre ordningen på grunn av kommunens anstrengte økonomi.

Da Sandnes kommunestyre behandlet økonomiplanen i desember i fjor, foreslo de rødgrønne partiene å videreføre den toårige piloten med miljøvaktmester på Sandved skole. Men flertallet, de borgerlige partiene i tillegg til Industri- og næringspartiet, Pensjonistpartiet og tre uavhengige, satte foten ned og viste til kommunens anstrengte økonomi.

Listen er lang over småting han fikser og utbedrer daglig. Dette gjøres ofte sammen med elever.

Siri Selvikvåg Wernø, rektor ved Sandved skole

Levi Vagle Seland fra 7D sager nye faner til 17. mai mens Arild Selliken veileder i bruken av stikksagen. I bakgrunnen har faglærer Kenneth Haugland sløydundervisning for 5.-klassinger.

– Det er kjempegøy å hjelpe til, sier Levi Vagle Seland og Tilde Waage Gimre som nå bidrar til å bygge en vaffelsalgsbod.

– Det er kjekt å bygge, og kjekkere enn å være ute, sier Agasta Pyrakas fra 7D som lager 17. mai-faner til skolen.

– Høyre støtter ordninger som kan avhjelpe lærere i skolen ved å ansette fra andre yrkesgrupper, men denne gang valgte flertallet å prioritere en ytterligere styrking av lærerspesialistordningen, som skal komme alle skoler til gode, sier leder i utvalg for kultur og oppvekst, Guttorm Stangeland (H).

Ifølge Hege Egaas Røen, skolesjef i Sandnes kommune, er det ikke handlingsrom til å prioritere stillinger som ikke er lovpålagt, selv om piloten med miljøvaktmester ved Sandved skole kan vise til meget gode resultater.

– Lærernormen gjør også handlingsrommet vårt smalere når det gjelder å opprette nye typer stillinger i skolen, poengterer Røen.

I en evaluering av ordningen, signert kommunedirektør og kommunalsjef skole, beskriver elevene miljøvaktmesteren som en viktig miljøskaper som deltar i aktiviteter og som bidrar til trygghet og trivsel. Elevrådet mener ordningen har hatt betydning for redusert

mobbing. Ledelsen ved skolen gir også positive tilbakemeldinger. I rapporten blir det samtidig lagt til grunn at vurderingene bygger på tilbakemeldinger fra skolen, ikke en uavhengig evaluering. Kommunedirektøren advarer i rapporten om å trekke generelle konklusjoner basert på erfaringene ved én skole.

– Men vi har vel sjelden lest en bedre evaluering av et prosjekt, sier Siri Tansø (Ap), medlem i Utvalg for kultur og oppvekst.

Kan prioritere lokalt

Skolen ønsker derimot å videreføre stillingen. Selv om rektor Siri Selvikvåg Wernø ikke kan vise til konkrete tall, mener hun at Sellikens innsats reduserer hennes vedlikeholdsutgifter.

Mobbetallene har også gått ned. Elevene opplever Arild Selliken som en miljøskaper, og lokale medier som Stavanger Aftenblad og Sandnesposten har skrevet om skolens gode erfaringer. Men evalueringen av miljøvaktmesterord-

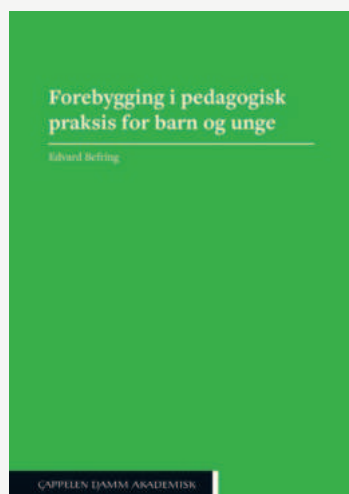
ningen sier at det ikke kan trekkes generelle konklusjoner fra en pilot ved én skole, selv om erfaringene har vært positive.

Ifølge Guttorm Stangeland i Høyre er det imidlertid ikke noe i veien for å fortsette med en miljøvaktmester lokalt.

– Den økonomiske situasjonen i kommunen tilsier at miljøvaktmesterordningen må tas fra eksisterende ramme. Det er opp til rektor ved de enkelte skoler å prioritere hvordan de vil disponere sine ressurser, sier Stangeland.

Også Siri Tansø i Ap og skolesjef Hege Egaas Røen viser til at skoler har et visst handlingsrom innenfor egne budsjettammer, slik at de kan velge å prioritere slike lokale tiltak.

Siri Selvikvåg Wernø bekrefter at hun som rektor kan disponere egne midler for å prioritere en miljøvaktmesterstilling, og hun vil se om det er mulig få dette til i planleggingen av skoleåret.

Forebygging i pedagogisk praksis for barn og unge

Edvard Befring
Cappelen Damm Akademisk
206 sider

Samskriving i skolen – med og utan kunstig intelligens

Jon Olav Sørhaug
Samlaget
113 sider

Viktige råd om forebygging og mot

Edvard Befring viser hvordan pedagoger kan styrke livsmotet til barn og unge.

Anmelder: Ingeborg Tveter Thoresen, tidligere rektor og førstelektor ved Høgskolen i Vestfold

Edvard Befring (89) er nestoren i norsk spesialpedagogikk. I innledningen går han rett på sak: «Et sentralt formål i pedagogisk praksis er å beskytte barn og unge mot risikofaktorer som finnes på deres oppvekst- og opplæringsarenaer». Derfor trengs både forebyggende tiltak og styrking av motstandskraften deres, «selvbeskyttende kompetanse». Forebygging gjelder dessuten på systemnivå som «relevant lovgiving og systemforbedrende tiltak». Med det er disposisjonen gitt for forebygging på flere nivå.

Boka har ni kapitler, er klart disponert, der hvert kapittel innledes med en kort presentasjon av innholdet. Begreper gis innhold, og språkføringen er klar. Befring formidler hva pedagogisk praksis krever fordi barn er prisgitt oss voksne. Han forankrer også bokas etiske basis i «barns

beste» som lovbestemt retningsgivende prinsipp.

Han gir forebyggingens historiske bakgrunn, erfaring med pest og epidemier og medisinsk kunnskap som ga forebygging via hygiene og vaksinasjon. Den andre samfunnsmessige linjen kom fra omsorg og hjelp til nødlidende familier og fattige barn, der barneasylar ble forløperer til dagens barnevernstiltak.

Befring ser barne- og ungdomstid i et risikoperspektiv, der risikofaktorer er straff og herding, omsorgssvikt, opplæringssvikt, diskriminering og ekskludering, integritetskretnelser samt mobbepoblemer, stigmatisering og dehumanisering.

De fylles med innhold slik at dette kan gjenkjennes og avverges. Men han fremholder også betydningen av beskyttende faktorer: trygge relasjoner og kvalitet i omsorg og undervisning der barn og

Med KI som skrivepartner

Kunstig intelligens (KI) kan ha nytteverdi for både lærar og elev med styrt bruk, nett slik som samskriving utan KI vil ha.

Meldar: Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen på Vestlandet

Sjølv om KI kan verke skremmande, tek denne boka opp eit tema som Skule-Noreg må forhalde seg til. Når ein set seg inn i dette området, finn ein at her er potensial til å støtte elevane i deira utvikling av lesing og skriving. Det treng ikkje vere komplisert å nytte dette i klasserommet; vi snakkar om bruk av teknologi, ikkje utvikling av det. Og sjølv sagt krev det at både lærar og elev ser nytta av å få ein samarbeidspartner som KI å sparre med i utvikling av tekst. Kva med å samarbeide med ein praterobot som held seg til tema når ein elev er litt lei av alt utanompratet som gjerne vert i eit gruppearbeid med fleire elevar?

Boka gjev eksempel på korleis digitale miljø kan bidra inn i samskriving, og ikkje minst kan det ha nytteverdi som motivasjonsfaktor for elevane.

Her må leggjast til at samskriving kan nyttast i fleire fag enn språkfag. Det er ein måte å arbeide i gruppe på. Og KI har lagra kunnskap på mange område, så her kan ein tenkje alle fag der tekst skal utarbeidast i eit læringsperspektiv.

Boka er ikkje eit hyllingsskrift til KI og teknologiens inntog i skulen. Her vert vist til at eit samskrivingsprosjekt inneber meir enn berre skriveprosessen; det er andre oppgåver som også skal planleggjast og utførast for å få til ein ferdig tekst. Fyrst må tematikk på plass, så er det å lage disposisjon og samle stoff for å få bakgrunn for å utarbeide tekst. Tankekart er ein god måte å få oversikt over stoffet på, og når det er fleire elevar som samskriv, er det naudsynt å ha ei visuell oversikt som gir felles informasjon. Tenke-skrive

otstandskraft

unge må få tiltro til seg selv, framtidstro og håp.

Han ser også deres evne til å lære i skole og hverdagsliv som viktig, før han tar for seg både muligheter og risikoer i hjem, barnehage og skole, samt foreldres, læreres og barnas samspill i relasjonene, med ansvar, forpliktelser og roller. Befring understreker skolens avgjørende rolle som den største opplæringsinstitusjonen for barn og unge. Han peker på paradokset at utviklingen av en inkluderende skole er ekskluderende i praksis når politikerne vektlegger konkurranse, og evaluering med karakterer rangerer elever.

Boka retter seg først og fremst mot utdanning i pedagogiske og sosialfaglige yrker, men bør ha en større leserskare. For barn og unges liv påvirkes av alle som har med dem å gjøre. Pedagogisk praksis innrammes av politikere. Den utfoldes også i hjem og fritidsaktiviteter. Boka er et viktig bidrag til arbeidet med å gi barn og unge gode livsbetingelser og livsmot, en suveren veileder fra en kunnskapsrik pedagogisk humanist.

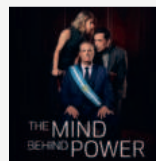
inneber å skrive egne tankar om tema, ein tekst som så skal omarbeidast inn i det felles produktet. Slik skriveteknisk planlegging er godt skildra i boka og kan gi nyttig starthjelp for lærarar som er usikre på samskriving. Her kan KI vere godt på noko, men dette er også ein prosess som elevane kan samarbeide om før dei trekker inn KI.

Denne boka høver for lærarar som ikkje er så kjende med samskriving, og for nye lærarar som gjerne vil utvide den didaktiske kompetansen sin. Boka er todelt, med ei innføring i samskriving og bruk av teknologi som KI. Så kjem ein del med konkrete oppgåver, med og utan teknologisk hjelp, som kan nyttast i klasserommet. Desse er godt forklart både i opphav, kva som trengst for å gjennomføre og kva ein kan få ut av det, og er eit godt supplement i planlegging av undervisning. Det er forslag til kva trinn ulike oppgåver kan nyttast på, men her kan læraren gjere si eiga vurdering, og dei fleste oppgåver kan tilpassast andre aldersgrupper enn føreslått.

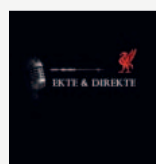
MINE FAVORITTER

Wuthering Heights
(1847)
Roman
Emily Brontë

The Mind Behind Power
(2024-)
Serie
Nicolas Mellino

Ekte og direkte
Podcast
Bergensavisen

Kjærlighetsklassiker

Engelsk klassiker om kjærligheten med stor K, og om konsekvensene av dårlige valg – og nå er den igjen kinoaktuell. Gotiske romaner fra England slutter aldri å fascinere oss.

Argentinsk maktdrama

Typisk argentinsk blanding av politikk, psykologi og spenning. Dyktige skuespillere, og lett tilgjengelig på HBOMax. En mystisk organisasjon prøver å vippe presidenten av pinnen, og rådgivere, journalister og vanlige folk trekkes inn i et maktspill.

Bergenske barndomsopplevelser

En håndfull unge bergensere forteller røverhistorier og anekdoter fra barndommen sin. Korte, ærlige og kloke episoder som er perfekte å bruke i klasserommet når man underviser om kulturkonflikter. Kjempefin bergensdialekt.

Gunhild Andersen Aarø

lektor ved Årstad videregående skole i Bergen

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom). Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

KOMMUNEØKONOMI

Fjerning av øremerkede midler

Regjeringen bevilget i fjor høst både øremerkede og ekstra midler i kommunenes rammetilskudd som skal brukes til bemanning i barnehagene.

En samlet lærerprofesjon har i lang tid etterlyst ekstra midler til bemanning, og det var endelig politisk vilje og enighet til å satse ekstra på barna i barnehagen. «Foreldreopprøret» har engasjert seg på vegne av barna og ropt høyt etter økt bemanning og flere pedagoger i barnehagen. Rekrutteringen til barnehagelæreryrket er stadig synkende, og de dårlige rammevilkårene i sektoren er uten tvil den viktigste grunnen til at unge mennesker ikke velger seg denne yrkesvegen.

Både arbeidstaker- og arbeidsgiversiden har hatt felles forståelse for hva som skal til for å beholde og rekruttere flere ansatte til barnehagen, og friske midler inn ville bety svært mye for kvaliteten, både for barn og ansatte.

Øremerkede midler har i dag blitt et viktig og nødvendig verktøy for å sikre at nasjonale lovkrav faktisk blir realisert i barnehagene. Hvis disse fjernes, overlates bemanningen til lokale prioriteringer og stramme budsjetter. Tidligere undersøkelser som Utdanningsforbundet Innlandet har foretatt, har vist at ekstrabevilgninger ikke har blitt brukt til bemanning. Midlene har heller blitt satt i kommunens investeringsfond, til å dekke andre budsjett hull eller til å sikre helt andre kommunale tiltak i urovekkende mange Innlandskommuner. Konsekvensen er mindre trygghet for ansatte – og enda mindre for dem som vurderer å utdanne seg til barnehagelærer. For ikke å snakke om tryggheten for barna som risikerer dager i barnehagen uten pedagogisk bemanning. Utdanningsforbundet er bekymra for hvilken konsekvens det vil bli for søkingen til barnehagelæruddanningen dersom de øremerkede midlene til økt bemanning forsvinner.

Etter vår mening inneholder kommunekommissionens første delrapport en rekke dårlige forslag. Å fjerne øremerking (som beviselig må til for å oppfylle lovkravene som er gitt nasjonalt) er ett av dem.

Øremerkede midler er nødvendig for å sikre at nasjonale lovkrav faktisk blir realisert i barnehagene, framholder Frode Jevne, Bjørn Martinsen og Bente Kampsveen i Utdanningsforbundet Innlandet.

Skal vi sikre kompetente barnehagelærere også i framtiden, må politikerne ta ansvar for rammevilkårene i dag. Det holder ikke å snakke om kvalitet, tidlig innsats og barnehagens betydning, samtidig som man fjerner virkemidlene som gjør dette mulig i praksis.

Frode Jevne, Bjørn Martinsen og Bente Kampsveen

Barnehagelærere og medlemmer i fylkesstyret i Utdanningsforbundet Innlandet

vil gå utover barna

Illustrasjonsfoto: Paal Svendsen

KOMMUNEKOMMISJONEN

Lærernorm og sunn fornuft

Kommunekommisjonen kastet ikke bort tida med tomprat da de kom med sin første delrapport.

Lærernormen er utrolig viktig for å sikre et minimum på antall lærere i norsk skole. Da klassedelingsstallet forsvant med borgerlig styre tidlig i det nye årtusenet, sank antallet lærere betydelig. Det var ikke lenger noe krav til hvor mange lærere som trengtes i hvert klasserom og på hver skole. Kommunene satte tæring etter næring og tilsatte færre lærere. Da lærernormen kom for å bøte på miseren i 2018, ble det tilsatt 2500 flere lærere nærmest over natta. Kommunene KAN tilsette lærere når de MÅ. Hvis de ikke MÅ, har de dessverre ikke RÅD. Det er dét som er problemet, ikke at det ikke finnes folk, slik KS hevder. I 2020 var 40 000 utdannede lærere i andre yrker, ifølge SSB.

Alt er ikke fryd og gammen i norsk skole med lærernormen (200 skoler oppfyller den ikke i dag, ifølge Utdanningsnytt), men KS sin påstand om at antall lærere ikke har betydning for skoleresultatene og kvaliteten, faller på egen urimelighet. De fleste som har observert en gjeng med unger i fri utfoldelse og forsøkt å samle dem, få dem til å høre på en beskjed, komme overens, ta tur, for ikke å si lære sterke verb eller brøk, er klar over at hvor mange unger og voksne som er til stede (i skolesammenheng oftest lærere) er avgjørende for resultatet.

Å peke på at lærernormen står i veien for tilsetting av andre yrkesgrupper i skolen, er helt feil – det er det kommuneøkonomien som hindrer. Alle kommuner som ønsker det, kan ved første anledning tilsette så mange psykologer, vernepleiere og miljøarbeidere de bare vil i skolen, helt uavhengig av lærernormen. Men da må de ha penger til det.

Dersom lærernormen skrotes, blir det flere elever per lærer i klasserommene fordi kommunene har for dårlig råd. Og det kommer til å gå ut over elevene som får mindre tid med lærerne sine og et dårligere skoletilbud.

Aslak Stensrud

kontaktperson for grunnskole,
Utdanningsforbundet Innlandet

Det holder ikke å snakke om kvalitet, tidlig innsats og barnehagens betydning, samtidig som man fjerner virkemidlene som gjør dette mulig i praksis.

STYRING AV SKULEN

Når skulepolitikk blir stemmesanking – ikkje ra

Som rektor opplever eg i aukande grad at skulepolitikken ikkje først og fremst handlar om å byggje gode og stabile rammer for læring, men om å vinne oppslutnad.

Skulen har vorte ein av dei mest effektive arenaene for politisk mobilisering: Alle har ei meining om skulen, alle har vore elevar sjølve, og difor eignar skulepolitikk seg særst godt til å sanke stemmer. Problemet er at når skulen vert brukt som politisk stemmemaskin, blir han samstundes ein dårleg arena for fagleg utvikling.

Eit talande døme ser vi i den pågåande debatten i Høgre. I valkamp har partiet teke til orde for meir skule for dei yngste – fleire timar, meir struktur, meir innsats. Kort tid etter har delar av same parti opna for å vurdere kortare grunnskuleløp, med niårig skule og frivillig 10. år. Når ein samstundes kan argumentere for både lengre og kortare skule, er det vanskeleg å lese dette som ein fagleg fundert diskusjon. Det framstår snarare som uttrykk for at skulepolitikken vert tilpassa det som til ei kvar tid tener den politiske forteljinga best.

Dette peikar på eit djupare problem: I skulen har vi i altfor stor grad mista den reelle profesjonsdebatten. Spørsmåla om kva som verkar, kva som er berekraftig praksis, og kva som gir best læring over tid, vert i for liten grad drøfta mellom fagfolk med forankring i forskning og erfaring. I staden vert desse spørsmåla ofte avgjorde gjennom politiske markeringar, medieutspel og

valkampretorikk.

Dermed blir ikkje skulepolitikken først og fremst eit verktøy for kvalitetsutvikling – han blir eit verktøy for posisjonering.

Dette skil skulen frå dei fleste andre kommunale profesjonsfelt. I helse- og omsorgstenestene er det utanfor all tvil at politikarane skal setje mål og rammer, men det er fagfolka som avgjer korleis behandling og pleie skal gjennomførast. I teknisk sektor vedtek politikarane kva som skal byggjast, men ikkje korleis ingeniørane skal løyse oppgåva. I barnevern og sosialtenester er det tilsvarande: politikk på prioriteringar – profesjon på metode.

I skulen derimot går politikken ofte heilt inn i kjernen av det profesjonelle handverket. Her blir det vedteke metodar, vurderingsformer og organisering, ofte gjennom korte politiske prosessar der det viktigaste ikkje er om tiltaka er fagleg robuste, men om dei er tydelege nok i den offentlege debatten.

Konsekvensen er ein skule i konstant omstilling, men med for lite reell utvikling. Lærarar og skuleleiarar vert sette i rolla som gjennomførarar av skiftande politiske prosjekt, heller enn som profesjonsutøvarar med ansvar for kvalitet over tid. Det svekkjer både motivasjonen, rekrutteringa og tilliten til yrket. Samtidig svekkjer det

også tilliten til politikarane sjølve, når vi som profesjonsutøvarar gong på gong vert stilte overfor det som opplevast som dårleg politisk handverk – prega av hastverk, manglande fagleg forankring og kortsiktig tenking.

Dette handlar ikkje om å fjerne politisk styring frå skulen. Skulen skal vere demokratisk styrt. Men styringa må handle om retning, rammer og ressursar – ikkje om stadig nye pedagogiske signal som primært fungerer i mediebialetet.

Så lenge skulepolitikken i stor grad vert brukt til å vinne debattar og val, vil skulen halde fram med å vere ein arena for symbolpolitikk meir enn for profesjonsutvikling. Først når politikarar i større grad trekkjer seg attende frå detaljstyring og gjev rom for ein reell, kunnskapsbasert profesjonsdebatt, kan vi få ein skule der utviklinga vert styrt av fag – ikkje av stemmetal.

Når politikarane stadig skiftar kurs i skulepolitikken, får vi dårlegare vilkår for å skape gode resultat. Stadige endringar og nye satsingar gjer det vanskeleg å byggje kvalitet over tid. Skulen treng ro og føreseielege rammer for å kunne utvikle seg – ikkje stadig nye politiske signal.

Samstundes trur eg politikarane ville ha tent på dette også sjølve. Betre og meir stabile resultat i skulen gir tillit hos veljarane. I dag opplever vi ofte

Visste du at
annonser
hos oss
sees av
221 000
lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist / utgivelsesdato

- 3 18. mars / 24. april 2026
- 4 29. april / 29. mai 2026
- 5 12. august / 28. august 2026
- 6 18. september / 25. september 2026

utdanningsnytt.no/annonser

Kontakt:
Grethe Ånerud
i HS Media.
utdanning@hsmedia.no

Annonse-
informasjon:

Rammeverk

det motsette: Når resultatene ikkje er gode nok, blir skulen brukt som hoggestabbe i debatten, medan dei politiske rammene vi arbeider innanfor, sjeldan vert tekne med i vurderinga.

Mi stemme ved neste stortingsval vil gå til eit parti som held seg meir borte frå skulen.

Jon Arve Bjordal

rektor på Voss og medlem i leiarrådet i Utdanningsforbundet Vestland

Illustrasjonsfoto: Paal Svendsen

Partia som held seg meir borte frå skulen, vil få røysta til Jon Arve Bjordal ved neste val.

Gratis undervisningsopplegg for grunnskolen

Kampen om Huldreskogen

Kampen om Huldreskogen er et lekent læringsunivers for grunnskolen som består av et tverrfaglig introduksjonsopplegg og en eventyrmusikal. Opplegget kombinerer naturglede, miljøbevissthet og fortelling ved bruk av naturen som læringsarena.

På naturensomlæringsarena.no finner du ferdige undervisningsressurser, manus, musikk og materiell til egne oppsetninger.

Gratis, åpent og tilgjengelig for alle.

NORSK FRILUFTSLIV

NATUREN SOM LÆRINGSARENA

GjensidigeStiftelsen

TEMA MOTSTANDSKRAFT

Barn er tøffere enn vi tror

Barn trenger også ubehag for å utvikle seg.

**Kronikk av
Stig R.
Wigestrånd**

Førsteamanuensis
i pedagogikk ved
Universitetet
i Sørøst-Norge

Illustrasjon
Tone Lileng

På en busstur i Stavanger i 2025 ser jeg en stor plakat på et av vinduene: «Tusen takk for at du slipper forbi folk som skal av. Vi elsker at du er oppmerksom på dem rundt deg, også når du er midt i en samtale eller sitter i din egen verden. Du er en hverdagshelt!»

En hverdagshelt, altså – hvis du har et minimum av sosial kompetanse. Hvor kommer denne overdrevne rosen av forventet oppførsel fra?

Barn som deltar i idrettsarrangementer, får premie. Men ikke alltid bare de som vinner. Alle får. Men hvorfor få premie hvis man ikke vinner? Tror vi at barna ikke taker å tape? Eller er det vi voksne som blir mest fortvilet når dette skjer?

Tidligere sa man at det viktigste ikke er å vinne, men å delta. Kanskje det viktigste i dag ikke er å delta – men å late som om man har vunnet?

Hvorfor øker angst og usikkerhet blant barn?

Våren 2025 underviser jeg studenter som er sykepleiere med lang yrkeserfaring, og mange jobber som helsesykepleiere. Én forteller om sine erfaringer fra skolen der hun jobber:

«Det er mye mer engstelse, og en følelse av å ikke være inkludert blant barn enn jeg trodde. De tør liksom ikke stole på det sosiale samspillet. De har en mistenksomhet, eller ... krever liksom mer. Tidligere så vi dette mest på ungdomstrinnet, men nå starter det helt ned i første klasse. Usikkerhet er kanskje ordet jeg leter etter. De er usikre, veldig mange. Det samme sier lærere. Et 'bra' er ikke bra nok lenger. De må overtales i større grad».

En mengde studier indikerer også en stor økning av angst, usikkerhet og depresjon blant barn og unge. Trenden ses også blant voksne, og spesielt i generasjon Z (født etter 1997).

Skjermbruk, internettet og særlig sosiale medier ser ut til å være en viktig årsak til disse problemene. Men skjermen holder også barn borte fra erfaringer og opplevelser de ellers ville fått – og som de trenger for å utvikle seg.

Sosialpsykologen Jonathan Haidt oppsummerer dette slik: «Vi har overbeskyttet barna mot den virkelige verden, og underbeskyttet dem mot den digitale verden. Det har ført til en epidemi av mentale problemer.»

Så hva trenger barn for å utvikle seg? Kanskje muligheten til å håndtere verden i sitt eget tempo – uten voksne som stadig griper inn og skal «ordne opp».

En hissig praksislærer

Jeg underviser lærerstudenter i pedagogikk. De har tre ukers praksis, og midt i praksisperioden ringer telefonen min en morgen, kl. 07:45.

En amper praksislærer befinner seg i andre enden. Hun har noen av mine studenter hos seg, og legger ikke fingrene imellom: Er det virkelig sant at jeg anbefaler å utestenge barn fra lek? Er dette det nye nå, i universitetets pedagogikkundervisning?

Jeg ber praksislæreren forklare hva som har skjedd, og det gjør hun: «Dine studenter sier at du hevder det er greit å utestenge barn fra lek!». Jeg får etter hvert lov til å fortelle hvordan jeg jobber med studentene mine.

I en forelesning før praksisperioden utfordrer jeg dem på noe de har lært tidligere i studiet – noe jeg oppfatter som en etablert sannhet, med manglende nyanser:

Inkluderende pedagogikk. Hvis noen sier «nei» når et barn for eksempel vil være med i lek, skal barn læres opp til å være inkluderende, og forstå at det riktige svaret er «ja». Voksne skal selvsagt gripe inn ved mobbing eller systematisk utestenging, men ellers – hva gjør vi egentlig mot barn dersom de ikke får bestemme selv hvem de vil leke med?

Hva når 7 år gamle Ask ikke har lyst til å leke med 7 år gamle Tobias akkurat i dag? Bør Ask få bestemme dette selv, eller skal han domineres av en voksen som har lært inkluderende pedagogikk – og presses til å være med Tobias?

Hva lærer Ask av det? At egne ønsker og grenser er uviktige? At man ikke skal si nei, selv om det kjennes riktig? Eller blir han kanskje en perfekt øyentjener, etter hvert?

Og hva kan Tobias lære om livets humpete landevei? Kanskje han opplever, i hvert fall på et ubevisst plan, at verden ikke går under, selv om Ask ikke vil leke akkurat nå. At han kan håndtere vanskelige situasjoner selv, uten hjelp fra voksne. Kanskje han til og med blir litt mer robust..?

Dette er altså ikke en kritikk av inkludering, men av en pedagogisk praksis der idealet blir viktigere enn

02
R
26

barns behov – som også må inneholde både motstand og ubehag.

Hvordan havnet vi her?

Inspirert av sosialpolitiske forandringer, psykologisk forskning og motstand mot autoritær oppdragelse får barn på 1960-70-tallet flere rettigheter – en utvikling som senere blir nedfelt i FNs barnekonvensjon, i 1989.

På 1980-90-tallet blir barneoppdragelsen mer preget av emosjonell støtte og individuelle tilpasninger, og skolen legger etter hvert mer vekt på trivsel og mestring, enn på disiplin og krav.

Mange som i dag jobber med barn og unge, vokste selv opp på 1990-tallet og 2000-tallet, i en tid med færre krav. Tar vi dette med oss i møte med barna – eller føler vi oss låst på hender og føtter av reguleringer og lovverk fra politisk korrekte myndigheter – om at ingen må bli lei seg?

Hva sier forskningen?

I forskning, høyere utdanning og skole har det i mange år blitt brukt mye ressurser på å forstå og dekke barns behov for omsorg, kjærlighet og trygghet.

En åpenbar grunn til dette har vært hjerteskjærende historier om mishandling og alvorlig omsorgssvikt. Dette har fått mye oppmerksomhet, og vi har lært mye.

Men er vi blitt så opptatt av at barn ikke skal ha det vondt at spesifikk innsikt om utsatte barn blir normen – for alle barn?

I boka *The Coddling of the American Mind* skriver forfatterne at barns hjerne må utsettes for belastning for å utvikle seg. De bygger blant annet på nevropsykologisk forskning: «Barnets hjerne har behov for tusenvis av timer med lek – inkludert tusenvis av fall, skrapet, konflikter, fornærmelser, allianser, brudd på tillit, kamp om status og ekskludering – for å kunne utvikle seg» (min oversettelse).

Stress kan være både positivt og negativt

I lærerutdanningen legges det ofte vekt på individuell tilpasning, særlig for barn som beskrives som «sårbare».

Men jeg ønsker altså å utfordre denne forståelsen.

Kan det også være nyttig å stole på barnas egne evner til å løse ulike utfordringer? Jeg tror kritisk tenkning i pedagogisk praksis blant annet handler om å veksle mellom slike perspektiver.

Og jeg stiller også spørsmålet om sårbare barn av og til kan ha behov for ekstra motstand og ubehag, for å lære å håndtere et liv som kan være ekstra ubehagelig.

Det finnes også norske forskere som lenge har interessert seg for barns behov for risikolek og stress. Professor Ellen Beate Hansen Sandseter ved Dronning Mauds Minne Høgskole må nevnes spesielt. Hun er en av de fremste.

Vi trenger altså ikke bare innsikt i hva slags stress barn får for mye av. Vi må også forstå hva slags ubehag de faktisk trenger for å utvikle seg, men får for lite av. For det er lett å bli styrt av det som føles riktig. Men det betyr jo ikke at det alltid er riktig.

Jeg stiller også spørsmålet om sårbare barn av og til kan ha behov for ekstra motstand og ubehag, for å lære å håndtere et liv som kan være ekstra ubehagelig.

Hva vi glemmer

Mari Lura Elvedahl

På lesepanikkens alter ofres to andre grunnleggende ferdigheter – skrivning og digitalitet. Det kommer vi til å få svi for.

Mari, også kjent som BokstavMari, er lærer og forfatter med særlig interesse for tidlig skrivning i begynneropplæringen. Hun arbeider med oppdagende og meningsfull skrivning og er opptatt av en balansert bruk av digitale og analoge verktøy.

Medienes – og kunnskapsministerens – intense søkelys på lesing ville fått «flood the zone»-strategiene til å nikke anerkjennende. Etter middels svake norske resultater på ulike leseundersøkelser har vi gått rett i panikkmodus de siste årene. Plutselig skal alle mene noe, alle leter etter løsningen. Hver eneste stein skal snus, hver eneste metode granskes – alt for å redde lesingen.

skilt varsomt», en sjeldent diffus måte å ordlegge seg på som skaper tvil og tolkningsrom, og som får hele Skole-Norge til å sprike i alle retninger.

Det redder heller ikke nattesøvnen til kunnskapsministeren at nordmenn faktisk leser mer fysiske bøker enn for 30 år siden – fra 18 % i 1994 til 24 % i 2024 (SSB). Tvert imot: Når danskene matcher oss, og svenskene så vidt smetter forbi, beskrives det som krise, nesten unnakstilstand.

Det er skrivningen som rammes mest når skjermfrykten får dominere. For mens vi diskuterer om barn bør lese på papir, glemmer vi faktisk å spørre om de da også skal skrive bare på papir. Hvis skjermene er kastet på heksebalet, er det vanskelig å bruke dem som nødvendige hjelpemidler i skrivning.

Midt i denne lesepanikken er det én grunnleggende ferdighet som ikke nevnes: skrivning. Ikke som teknikk, men som måte å uttrykke seg, handle og delta på. Det er oppsiktsvekkende at vi snakker så lite om skrivning! Som om skrivning er en bieffekt av lesing, noe som kommer av seg selv når bokstavene sitter. Det gjør den slett ikke. Skrivning er en egen ferdighet, med egne behov – og i begynneropplæringen er den sårbar.

I Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20) står det at elevene skal vurdere tekster og bearbeide egne utkast. Det er krevende arbeid! Det krever oversikt, fleksibilitet, mulighet til å flytte, endre, prøve, feile og prøve igjen. På papir betyr det å lese, skrive, viske, skrive om – og håpe at arket tåler det. For noen går det fint. For mange gjør det slett ikke det.

På samme måte som en stor lastebil kan gjemme seg i blindsonen når du kjører bil, har den viktige skrivningen blitt usynlig. Og som alle sjåførere vet: Det kan få alvorlige konsekvenser hvis du ikke har kontroll. I norsk skole er speilet nå så lite at blindsonen bare er blitt større.

Hvis man kan overvinne frykten for skjermen, så ser man gevinstene digitale verktøy kan ha når det gjelder skrivning. De gir støtte til den som trenger det, og rom til den som allerede tenker stort. De gjør det mulig å være en skriver lenge før konvensjonell skrift er etablert, og fantasi og kreativitet blomstrer. Når vi fjerner disse verktøyene, tar vi ikke bort skjermen. Vi tar bort muligheten for mange barn til å lykkes som skrivere.

Det er en «etablert» sannhet i samfunnsdebatten at digitale verktøy, og særlig skjerm, er årsaken til det meste som er galt i skolen. Nå skal slikt brukes «sær-

Lesing er innpust. Skrivning er utpust. Begge er nødvendige for at barn skal utvikle språk, identitet og deltakelse. En skole som ikke gir barn en stemme, er en skole som har glemt hvem den er til for.

Illustrasjon: Kristin Slotterøy/Unsplash.com

KUNSTIG INTELLIGENS

KI er et angrep på kunnskap

Når vi oppfordres til å bruke språkmodeller som ChatGPT som kunnskapskilder, svekker det evnen vår til kritisk å vurdere informasjon. Elever som venner seg til dette tidlig, vil trolig fortsette med det også som voksne.

Det er ikke vanskelig å se at normativ bruk av KI på denne måten er en motsigelse av formålsparagrafen til Opplæringsloven Kapittel 1.3: «Elevene skal kunne vurdere ulike kilder til kunnskap og tenke kritisk om hvordan kunnskap utvikles». Dersom skolen, Google, Bing, foreldre og voksne sammen fremstiller tekster hentet fra kunstig intelligens som troverdig, så blir det utrolig vanskelig for skolen å også fremstille kildekritikk som verdifull praksis uten at det fremstår som hykleri. Daglig blir elever servert svar fra Google og Bing uten engang å trenge å trykke på en nettside. Hvordan kan vi overbevise elever (eller oss selv!) at det finnes verdi i kildekritikk når vi daglig også bruker disse kildene for å få svar?

Det er ikke bare vår feil: Google og Microsoft har plassert KI i svarene på toppen av søkevinduet, i appene vi bruker, og i automatiske oppsummeringer. De ønsker ikke at vi skal bruke andre kilder enn KI-generert materiale. De vil normalisere dette, samtidig setter de i liten skrift at de ikke tar noen ansvar for feil i de KI-genererte svarene. Dermed leser og bruker vi tekster som intet menneske har skrevet og ingen tar ansvar for, og bruker dette til å forklare verden rundt oss.

For å utforske hvorfor du ikke bør bruke utdata fra språkmodeller i kunnskapsutvikling, kan vi bruke et eksisterende rammeverk og kritisk metodikk for å undersøke en arbitrær tekst generert av ChatGPT. Folk bruker ChatGPT til så mangt, men det kan ofte oppsummeres som et forsøk på å lære noe nytt. Det faktiske innholdet i teksten som modellen spytter ut, betyr ikke så mye for vår analyse.

Enkel analyse

Ifølge Store norske leksikon er kildekritikk i sin aller enkleste form å stille to enkle spørsmål, nemlig:

1. Hvem er kilden?
2. Hvor troverdig er det som sies akkurat her?

Jeg liker denne formen fordi den er en enkel form

av kildekritikk du kan lett repetere i dagliglivet. Og jeg anbefaler å øve denne muskelen, så vi lettere kan oppdage sammen hvorfor KI generert materiale ikke er egnet for våre hensikter. Da starter vi!

Hvem er kilden?

Et overraskende vanskelig spørsmål med KI, og som egentlig kan bare besvares dersom en har en basisforståelse for hvordan disse modellene fungerer: Alle generative KI-modeller som spytter ut lyd, tekst, bilde eller video, har blitt trent på en massiv mengde data, ofte hentet fra Internett.

En samling av kilde-data for en KI-modell kalles korpus. Språkmodeller, ofte forkortet som «LLM» for «Large Language Model», setter sammen ord basert på den statistiske sannsynligheten av at disse ordene eksisterte i nærhet av hverandre i korpus. Et typisk eksempel på korpus er; millioner av bøker (både romaner og sakprosa), millioner av transkripsjoner av Youtube-videoer, nettsider av alle slag som Wikipedia, 4chan, Reddit, forumer, blogger, nyhetsnettsider og lignende. Det er enkelt å tro at KI-modeller er trent på et korpus av all menneskelig kunnskap, men det er de ikke! Dette er primært engelskspråklige tekster som har gått gjennom mange forskjellige filtre, påvirket av hvor lett tilgjengelig disse tekstene var ved treningen av KI-modellen.

ChatGPT, Gemini, Claude og andre språkmodeller er ikke kilder. Kildene er i det originale korpuset, og dette korpuset er ukjent for deg som leser. Dette gjør det umulig for deg som leser å vurdere kilden.

Det beste en kan si, er at kilden er en blanding av et ukjent stort korpus av data pluss flere ledd med filtrering, trening, overskriving av statistikk basert på fordommer, livserfaringer og blindsoner til en håndfull primært mannlige utviklere mellom 20–35 år i Silicon Valley. Over tid vil mye av informasjonen som lastes opp på Internett være generert av språkmodeller som styrker

disse fordommene, og disse tekstene blir det nye korpus for neste generasjon.

Hvor troverdig er det?

Den statistiske sannsynligheten av at to ord eksisterer nær hverandre i korpuset, har ingenting å gjøre med troverdigheten eller sannheten til teksten. Det betyr bare hvor ofte den teksten har blitt repetert i den korpus som modellen er trent på, og påvirker hvor ofte de genereres ved siden av hverandre. Begrepet «hallusinasjon» har blitt populært i kontekst av språkmodeller, men dette begrepet gjør det vanskeligere å forstå det som skjer. En «hallusinasjon» er bare når modellen genererer tekst som vanlig, men du identifiserer at denne teksten ikke gir mening.

Det som faktisk skjer når en modell spytter ut sann og usann tekst, er nøyaktig det samme. Den har funnet et statistisk svar i begge tilfeller. Du er den som hallusinerer og skaper mening av genererte tekster, ikke maskinen. Dersom teksten som genereres av språkmodellen samsvarer med virkeligheten, så er det et heldig sammentreff. Og hvis du ikke allerede er kunnskapsrik i emnet, så vil du ha det vanskelig å bedømme om det stemmer.

Disse modellene skapes og drives av noen av de mektigste selskapene og rikeste individene i verden. De har geopolitiske interesser og har mye å tjene på å kontrollere og være de nye primære kildene til allmenn kunnskap. Et tragikomisk eksempel er Elon Musk sine forsøk på å få Grok til å snakke mer om en oppfunnet politisk sak: «folkemord av hvite bønder i Sør-Afrika» og «kollaps av fødselsrater», tema han er personlig besatt av.

Fordommer og rasisme

Modellene arver fordommer, kjønnsholdninger og rasisme innebygd i korpuset og fra skaperne. Mange som har benyttet seg av billedgeneratorer opplever at den kun genererer hvite menn dersom en ber om et menneske, eller genererer afroame-

rikanere når du ber om et bilde av en kriminell person. For å unngå dette har noen selskaper lagt til ekstra ord om hudfarge automatisk i prompter om mennesker, noe som igjen kan gi bisarre resultater. Når Google Gemini lanserte sin billedgenerator, ble det oppdaget at den genererte bilder med et bredt mangfold av etnisiteter.

Tekst uten skribent

Normal kildekritisk tenkning blir nesten banalt når vi prøver det på KI-genererte tekster. Det blir en pinlig og nytteløs øvelse å vurdere teksten i seg selv. Vi må gjøre en slags metaanalyse av hvordan teksten ble skapt, gjennom en nesten utmattende avansert digital og abstrakt prosess

hvor vi ikke kan detaljene. Vi kan ikke tenke direkte på personen bak, deres livserfaringer, deres insentiver eller ekspertise. Vi kan ikke tenke på statusen til publikasjonen hvor skribenten jobber, og deres rolle som institusjon. Vi kan ikke tenke på de sosiale forventningene eller normene på forumet hvor teksten befinner seg, og hvordan det påvirker målformen. Nei, ved å bruke kildekritikk blir vi i stedet tvunget til å vurdere et abstrakt korpus som vi verken har lest eller sett.

Vi må gjøre hoderegning og stole på den statistiske sannsynligheten av at det en leser er sant og at modellen sitt korpus kanskje inneholder nok nyttig informasjon om emnet, og at det blir servert til deg. Alt dette kognitive arbeidet bare

for en tekst som ingen engang har tatt seg bryet med å skrive selv.

Kunstnerisk initiativ for regulering av kunstig intelligens (KIKI), som jeg er en del av, kjemper for at det blir lovfestet beskyttelse av kunst, kultur og kunnskapsarbeidere, slik at deres arbeid ikke blir misbrukt i kampen om ødeleggelsen av våre felles kritiske læreferdigheter. Dette er noe vi alle kan kjempe imot hjemme, på skoler og arbeidsplasser, ved å bruke helt normal kritisk sans.

Benjamin Harbakk

styremedlem i KIKI og programvareutvikler

 Lingdys
Pluss

**Norges mest brukte
lese- og skrivestøtte**

For deg som har dysleksi

Les mer om
Lingdys Pluss

Bjarne Harald Wik (1938 – 2025)

Bjarne Harald Wik var fødd 5. april 1938 og døydd 31. november 2025. Dermed er ein heidersmann og mangeårig tillitsvald gått bort. Ikkje minst er det eit stort tap for familien.

Bjarne Harald Wik var utdanna lektor frå Universitetet i Oslo med hovudfag i fysikk. Han var i mange år gymnaslektor i Oslo. Men han fatta også interesse for organisasjonsarbeid og blei formann i det som var Oslo og Akershus krets av Norsk Lektorlag på 1970-talet.

Seinare blei han vald inn i sentralstyret i 1980. Han markerte seg raskt som ein god strateg, særleg når det galdt lønns- og arbeidsvilkår, og det var naturleg at han blei leiar av lønnsutvalet. Samtidig sakna han klasserommet og elevane, og han gjekk tilbake til lektorstillinga etter ein periode. Men mange ville ha Bjarne tilbake til organisasjonsarbeidet, og i 1986 var han på nytt på plass i sentralstyret.

I 1987 blei Bjarne generalsekretær i Norsk Undervisningsforbund (NUFO). Med lun framferd og sakleg argumentasjon vann han tillit hos både medspelarar og motpartar. I rolla som generalsekretær kom han tett på dei tariffstridige streikane på denne tida. Dette var ein av dei skarpaste konfliktane som har vore mellom lærargruppa og styresmaktene. Striden fann sine løysingar etter kvart, ein prosess der Bjarne var sterkt involvert.

Bjarne Harald Wik heldt fram som generalsekretær til 1993. Han var han høgt respektert gjennom ein mild, men tydelege leiarstil. Han var allsidig og kunnskapsrik og dermed ein god strateg og rådgjevar. Bjarne la stor vekt på eit godt og tillitsfullt samspel mellom sekretariatet og dei tillitsvalde.

Desse eigenskapane var ikkje minst nyttige i arbeidet med å slå saman fire lærarorganisasjonar tidleg på 1990-talet. Då Lærarforbundet blei etablert i 1993, valde Bjarne å gå tilbake til fagpolitisk arbeid i sekretariatet. Han blei utgreiingssjef med ansvar for eit breitt spekter av analysearbeid. Mellom anna arbeidde han mykje med data om arbeidsmiljø og ikkje minst om kommunal- og fylkeskommunal økonomi. Han dokumenterte tydeleg at presset på utdanningssystemet og velferdstilboda ville auke dersom ikkje politikken blei endra.

Seinare blei han Unios arbeidstakarrepresentant i Arbeidsretten, ei oppgåve han hadde i fleire år.

Bjarne var både profesjonelt og privat oppteken av internasjonalt solidaritetsarbeid. Han underviste eit par år ved eit gymnas i Tanzania, og solidaritetsarbeidet var med han heilt til det siste. På fritida sette han særleg pris på hyttelivet på Fevik saman

med familie og venner.

Bjarne Wik hadde eit langvarig og breitt kontaktnett blant tillitsvalde og andre aktørar i arbeidslivet. Han var også engasjert i frivillig arbeid, mellom anna i fråhaldsrørsla.

Saknet er sjølv sagt størst i den nære familien.

Vi er mange – medlemmer, tillitsvalde og kollegaer – som har mykje å takke Bjarne Harald Wik for. Vi minnest han med den største respekt.

Anders Folkestad
Hans Erik Pettersen

Hva kan du forvente av tilrettelegging fra arbeidsgiver når helsen svikter?

Sykdom, skade og slitasje kan ramme alle. Men som arbeidstaker har du både et sterkt rettsvern og en plikt til å medvirke.

Arbeidsmiljøloven § 4 6 gir arbeidstakere med redusert arbeidsevne et sterkt vern, og arbeidsgiver har tilretteleggings- og omplasseringsplikt. Tilrettelegging forutsetter samarbeid, og arbeidstaker har derfor medvirkningsplikt.

Arbeidsgiver har noen lovpålagte minstekrav til sykefraværsoppfølgingen. Innen fire ukers fravær skal det utarbeides oppfølgingsplan i samarbeid med den ansatte. Planen skal beskrive arbeidsoppgaver, arbeidsevne, aktuelle tiltak og videre oppfølging. Det er viktig at dette arbeidet dokumenteres, både for å sikre at tiltak faktisk gjennomføres og for å vise at arbeidsgiver oppfyller pliktene sine.

Innen syv ukers fravær skal arbeidsgiver innkalle den ansatte til dialogmøte om oppfølgingsplanen. Lege, Nav og bedriftshelsetjeneste kan delta hvis det er hensiktsmessig. Målet er å ha en god dialog og justere tiltak ved behov.

Ved langvarig sykefravær innkaller Nav til dialogmøte 2, der arbeidsgiver og den ansatte deltar. Dette skjer innen 26 ukers fravær. Disse møtene er ikke bare formaliteter. Vår erfaring er at det er langt større sannsynlighet for å lykkes med tilbakeføring til arbeid hvis partene tidlig kommer i dialog.

Tilretteleggingsplikten

Arbeidsgiver skal gjøre det som med rimelighet kan forventes for å bidra til retur til arbeid. Plikten tolkes strengt, og det har sammenheng med at plikten er et viktig virkemiddel for å få sykmeldte arbeidstakere tilbake i arbeid. Tilretteleggingspliktens rekkevidde avhenger blant annet av virksomhetens størrelse, økonomi, den ansattes medvirkning, tiltakenes forventede effekt og varighet.

Mange av Utdanningsforbundets medlemmer jobber i kommuner og fylkeskommuner, som har et bredt spekter av oppgaver og gode muligheter for tilrettelegging. Av disse ar-

beidsgiverne forventes det derfor mer enn for små private barnehager. Konkrete tiltak kan være endrede arbeidsoppgaver, endret arbeidstid, ergonomisk tilpasning eller midlertidig omplassering.

Omplasseringsplikten

Hvis det er umulig å stå i opprinnelig stilling, skal arbeidsgiver vurdere annet passende arbeid i virksomheten. Det må gjøres en bred og reell kartlegging av muligheter på tvers av avdelinger og enheter. For kommuner kan det innebære å vurdere stillinger i ulike sektorer og enheter.

Hvis arbeidsgiver har en ledig stilling eller et udekket arbeidskraftsbehov som den ansatte er skikket for, plikter arbeidsgiver å tilby det. Plikten går likevel ikke så langt som å opprette nye stillinger eller endre organisasjonsstrukturen. Det stilles krav til forsvarlig saksbehandling, og i rettspraksis er det stilt strenge krav til arbeidsgivers kartlegging av kompetanse før det konkluderes med at omplassering ikke er mulig.

Medvirkningsplikten

Medvirkningsplikten innebærer at den sykmeldte skal bidra med informasjon om egen funksjonsevne, samarbeide om oppfølgingsplan og tiltak, delta i dialogmøter og bidra til å finne løsninger.

Vi ser i rettspraksis at det er flere eksempler på at manglende medvirkning tillegges vekt ved vurderingen av om arbeidsgivers tilretteleggingsplikt er oppfylt. I praksis betyr det at arbeidstaker må være åpen om hva man kan gjøre, være tilgjengelig for dialog og delta i utprøving av tiltak.

Når begge parter gjør sin del, øker sjansen for å lykkes med målet for hele regelverket: at ansatte med redusert arbeidsevne skal kunne forbli i arbeid.

Louise Sandaker Hannon
advokat
hos Raugland
Advokatene

Hvis det er umulig å stå i opprinnelig stilling, skal arbeidsgiver vurdere annet passende arbeid i virksomheten.

MOTSTANDSKRAFT

God utdanning er nøkkelen til god beredskap

Ann Mari Milo Lorentzen

1. nestleder i Utdanningsforbundet

I februar var jeg på to reiser i Finnmark. Først for å lære mer om vår beredskap, sammen med andre tillitsvalgte i Unio. Så for å besøke medlemmer i samiske og kvenske områder, sammen med resten av ledelsen i Utdanningsforbundet.

På reisen har jeg blitt minnet om hendelser vi lærere kan være stolte av, men også om en tid da lærerne sviktet.

I Kirkenes så jeg minnene etter de over 600 lærerne som ble sendt dit på tvangsarbeid fordi de nektet å undervise i nazi-lære. En historie vi som lærere kan være stolte av.

I Kautokeino fikk vi høre om etterdønningene av en annen, ikke fullt så heltemodig historie. På Samisk høgskole kunne de fortelle om vanskene med å få studenter til lærerutdanningene, noen ganger rett og slett fordi noen har dårlige erfaringer med skolesystemet. Skolen, og spesielt internatskolen, var den viktigste institusjonen i fornorskingsprosessen mot samer. Lærere jobbet for, og ikke imot, at samiske og kvenske elever skulle gi opp eget språk, identitet og levesett for å bli mest mulig lik norske elever. Konsekvensen av dette arbeidet er familier som har forlatt sin egen kulturelle tilhørighet for å bli en del av det norske storsamfunnet.

I 2023 ba Utdanningsforbundet om unnskyldning for læreres rolle i fornorskingsprosessen. Det er vondt å tenke på at lærerne var frontsoldater i fornorskninga.

Vi må ta lærdom av både de gangene vi som lærere har handla rett, og de gangene vi har gjort urett.

For å styrke de gode valgene, har vi utarbeidet lærerprofesjonens etiske plattform. Denne tydeliggjør

at hele profesjonen deler noen grunnleggende verdier, holdninger og forpliktelser. Høy etisk bevissthet er kernen i lærernes integritet. Arbeidet vårt skal bygge på prinsipper nedfelt i universelle menneskerettigheter, og undertrykkelse, indoktrinering og fordomsfulle vurderinger skal ikke forekomme.

Det er sjokkerende å lese i Aftenposten om hvordan det i Russland, rett over grensa fra Kirkenes, leker barnehagebarn i skyttergraver med ekte våpen. Vi vet at barnehagebarn læres opp til hat. Barnehage og skole skal være en viktig arena for demokrati, likeverd og gjensidig respekt - ikke en del av et krigsmaskineri.

Dagens verdenssituasjon setter oss alle på prøve, og lærerne har en viktig rolle med å stå sammen med barn og unge i kryssilden av det som utfordrer demokratiet vårt. Mange vil undergrave vestlige demokratier, og viske ut grensene mellom sannhet og løgn. Denne gangen må vi handle rett. Det er helt avgjørende at vi lykkes i å styrke barn og unges demokratiske motstandskraft gjennom utdanning. Å motarbeide feilinformasjon og usann informasjon, er en av de viktigste oppgavene vi har i dagens samfunn. Barnehager og skoler må gi den oppvoksende slekt tro på at de alle har de samme mulighetene i det norske samfunnet. Og vi må lære dem å møte andre med interesse og medmenneskelighet.

I Kirkenes sa oberstløytnant ved Garnisonen i Sør-Varanger at forsvaret er helt avhengig av et godt sivilsamfunn ved en krig eller krise. Barnehager og skoler som fungerer, intakt infrastruktur, tilstedeværende politi, et helsevesen som er beredt. Det må vi alle huske.

God utdanning er en nøkkel til god beredskap.

Det er helt avgjørende at vi lykkes i å styrke barn og unges demokratiske motstandskraft gjennom utdanning.

Foto: Eli Kristine Korsmo/Utdanningsforbundet

Industrien fikk mer enn offentlige ansatte i fjor, og kommunenes utfordringer med å rekruttere og beholde nødvendig arbeidskraft blir stadig større, påpeker Geir Røsvoll.

FERSKE LØNNSTALL:

– Nå må lønna opp i kommunene!

– Fjorårets fasit viser at industrien stikker fra, og at det er behov for et solid lønnsoppgjør for de ansatte i kommunene, sier Geir Røsvoll.

Utdanningsforbundets leder mener at lønn i større grad må kunne brukes for å rekruttere og beholde nok kvalifisert arbeidskraft også i offentlig sektor.

Nylig ble den foreløpige rapporten fra Teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (TBU) presentert. Tallene viser at industrien fikk høyere lønnsøkning enn offentlig ansatte i fjor.

Den foreløpige rapporten viser at årslønnsveksten for industrien samlet var 5,1 prosent i fjor, hele 0,7 prosentpoeng høyere enn frontfagsrammen. Tallene viser samtidig at lønnsveksten i hele offentlig sektor var lavere enn i industrien. For undervisningsansatte i skolen var tallet 4,8 prosent, men: dette skyldes at det er blitt ansatt flere lærere med masterutdanning, samtidig

som det har vært en reduksjon på om lag 800 årsverk i stillingskoden undervisningsstilling uten godkjent utdanning. Korrigert for dette vil årslønnsveksten i undervisning og kommunene totalt være på 4,4 prosent, påpekte utvalgets leder Geir Axelsen. Det betyr altså at industrian-satte har fått en betydelig bedre årslønnsvekst enn kommunalt ansatte. Industrifunksjonærene endte eksempelvis på 4,6 prosent i lønnsøkning, mens i oljesektoren endte man på hele 5,0.

Må satses mer på offentlig sektor

Geir Røsvoll er bekymret.

– Dette viser tydelig behovet for at lønna må opp i kommunene, sier Geir Røsvoll, og peker spesielt på behovene innenfor undervisning og helse.

Vi står midt i en bemanningskrise i helsevesenet, utdanningssektoren og i andre deler av offentlig sektor, minner Utdanningsforbundets leder om.

– I skolen er om lag hver femte undervisningsstilling utført av ansatte uten godkjent lærerutdanning og ansatte med til og med fire års universitets og høyskoleutdanning tjener i snitt

200 000 mindre i året enn de med tilsvarende utdanning i industrien. Ansatte med mer enn fire års høyere utdanning tjener i snitt 325 000 mindre i året.

Krever mer fleksibel praktisering av frontfagsmodellen

Røsvoll minner om at frontfaget ikke må fungere som et tak.

– Frontfagsmodellen har tjent landet godt, men den må praktiseres langt mer fleksibelt.

– Nå har vi en situasjon hvor det er alvorlige utfordringer med å rekruttere og beholde arbeidskraft innenfor utdanning og helse. Da må det gjøres grep slik at vi kan allokere arbeidskraft dit behovene er størst, sier Røsvoll.

De ferske TBU-tallene viser et kraftig behov for et solid oppgjør og å satse på offentlig ansatte i vårens tariffforhandlinger, mener Røsvoll

Utdanningsforbundet vedtok sine overordnede krav for årets lønnsoppgjør etter dette bladet gikk i trykken. Les mer om dem på våre nettsider udf.no.

Husk reiseforsikring

Det nærmer seg påskeferie, og da er det mange som benytter muligheten til å reise. En reise kan være så mangt, en tur i skogen, en utenlandstur, eller en rolig helg på hytta. Når du har dratt hjemmefra så er du uansett dekket av vår reiseforsikring, både tingene dine og deg selv. Er dere flere i huset vil reiseforsikring for familie også dekke samboer, og barn helt frem til de fyller 21 år. Reiseforsikringen dekker deg hele året, ved sykdom eller ulykke. Den vil også hjelpe deg om du får tingene dine stjålet, eller om bagasjen blir forsinket.

Foto: Anna-Julia Granberg

Når du trenger hjelp på reise, er en god forsikring viktig.

PODKAST

Lærerrommet har nådd 800.000 lyttere!

Lærerrommet er podkasten fra Utdanningsforbundet for deg som er engasjert i skole, barnehage eller høyere utdanning. Vi gir deg tips og råd du kan bruke i arbeidet ditt. Og vi gir deg innblikk i ny forskning på alt som har med utdanning å gjøre.

Skann QR-kodene og lytt til noen av våre mest populære sendinger.

Hvorfor blir barn voldelige og aggressive?

Slik skapes gode relasjoner til elevene

Hvordan samarbeide godt med foreldrene?

Hør alle våre podkast-episoder her

Røsvoll: – Danmark må følge Norge

Danmarks statsminister Mette Frederiksen og Socialdemokratiet går til valg på en massiv småskolereform med maks 14 elever per klasse i småskolen. Norske politikere bør la seg inspirere og verne om lærernormen, mener Geir Røsvoll.

– Dette er en av de beste investeringene vi kan gjøre som samfunn, fordi det handler om våre barn og vår felles framtid, sa statsminister Mette Frederiksen til Politiken da forslaget ble lansert nylig. Frederiksen begrunner forslaget med at mindre gruppestørrelse vil gi mer tid til fordypning, mer ro, mindre støy og mindre konflikter. Læreren vil få mer tid til å være lærer og gjøre jobben i klasserommet.

Den beste investeringen man kan gjøre

Utdanningsforbundets leder Geir Røsvoll mener det danske forslaget er et viktig signal til utdanningsfeltet.

– Forslaget fra kunnskapsminister Mathias Tesfaye og statsminister Frederiksen blir godt mottatt, og det kommer til å bli den beste investeringen Danmark kan gjøre, sier Røsvoll.

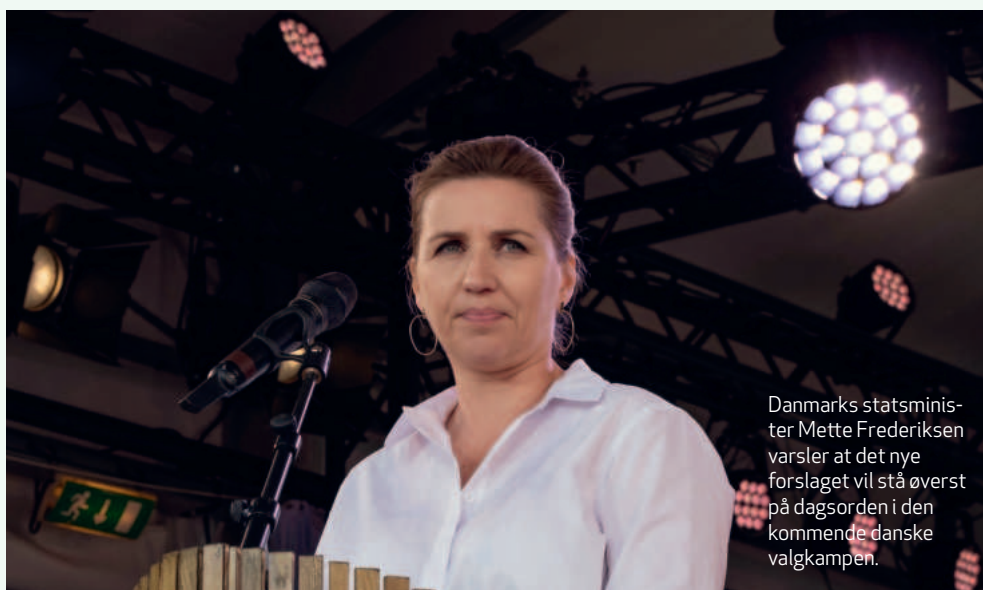
Han peker på at dette forslaget står i sterk kontrast til den norske kommunekommisjonen, som nylig foreslo å fjerne lærernormen. Normen sikrer at det i snitt ikke skal være mer enn 14 elever per lærer på 1.-4. trinn og ikke mer enn 20 elever per lærer på 5.-10. trinn i norske klasserom.

– Det er pussig at det her til lands er foreslått å gå i motsatt retning. Norske og danske myndigheter har tidligere latt seg inspirere av hverandre. La oss håpe det skjer nå også, sier Røsvoll.

Bør styrke lærernormen

Røsvoll peker på at Europakommisjonens rapport Investing in Education (2025) understreker at investering i utdanning er den beste måten å møte den demografiske utviklingen på.

Danmark viser vei, og etter

Danmarks statsminister Mette Frederiksen varsler at det nye forslaget vil stå øverst på dagsorden i den kommende danske valgkampen.

– Jeg forventer at politikerne ser farene ved å ta store ressurser bort fra norsk skole og stemmer mot forslaget om å skrote lærernormen.

Alle de store partiene har store ambisjoner for skolen. Men nøkkelen til en vellykket skolepolitikk er lærere som har tid til elevene, understreker Røsvoll.

– Norske politikere bør styrke normen, ikke svekke den, sier han.

En ny undersøkelse fra Respons Analyse viser at 8 av 10 nordmenn støtter en nasjonal minstenorm for lærertetthet.

Forslaget vekker begeistring

Forslaget om å innføre et makstak på 14 elever i klassene har fått stor oppmerksomhet i Danmark – og massiv støtte fra lærerne.

Gordon Ørskov Madsen, leder i Danmarks Lærerforening, sier han «har vanskelig for å få armene ned».

– Et klasseløft på 14 elever vil virkelig kunne merkes. I dag står læreren altfor ofte alene med 26 elever – det gir for mye brannslukking og for lite tid til god undervisning, sier han til folkeskolen.dk.

FAKTA OM FORSLAGET

Reformen Lilleskole i folkeskolen innebærer:

- Maks 14 elever i 0. klasse og 1.–3. trinn.
- Innfasing fra 2028, dersom Socialdemokratiet får gjennomslag etter valget.
- Kommunene kan selv velge modell: nye klasser, tolærersystem eller andre løsninger.
- Tiltaket krever rundt 4000 nye lærere.
- Det er også foreslått å investere 6 mrd. danske kroner til nye skolebygg, og 1,2 mrd. til kompetanseutvikling.
- Kostnaden er anslått til fem milliarder danske kroner årlig – i tillegg til seks milliarder i engangsutgifter til blant annet nye klasserom.

Les mer om hvorfor lærernormen er så viktig her:

Kurs og konferanse

KI i klasserommet – Hvordan påvirkes skolen av en ny teknologisk virkelighet?

19. mars ønsker vi velkommen til gratis kveldsseminar i Lærerne hus. Her setter vi søkelyset på noen av de utfordringene KI har ført med seg i klasserommet, og tenker sammen om hvordan vi best kan møte dem. Hva trenger elever og lærere av retningslinjer, kompetanse og støtte? Arrangementet er åpent for alle. Du kan også følge det digitalt.

Kurs om muntlig-praktisk eksamen i naturfag

26. mars arrangerer vi et digitalt kurs der du kan få styrket din kompetanse rundt muntlig-praktisk eksamen i naturfag. På dette inspirerende webinar vil du få konkrete tips, eksempler og mulighet til å dele erfaringer med kolleger. Kursholderne er Kirsten Fiskum og Berit S. Haug fra Naturfagsenteret. Kursavgift.

Barnehagekonferansen - Lekekompetanse - barnehagelærernes superkraft?

28. april inviterer vi medlemmer i barnehage, både barnehagelærere, pedagogiske ledere og styreere til en gratis konferanse med faglig påfyll. Temaet er lek og vi har invitert forskere og fagpersoner til å dele av både sin kunnskap og sine refleksjoner. Konferansen arrangeres i Lærernes hus i Oslo, men du kan også delta digitalt.

Påmelding og mer informasjon på www.udf.no/kurs

Minne frå skuleverda for lenge sidan

Som den lesande av dette kan skjønna, handlar det om lenge sidan frå her og no. Ja, det var i 1956 denne verda opna seg for meg, i ein grendeskule på Vestlandet.

Der skulle me møta bokstavar og tal og tida sin moral for å føra oss fram til folkeskulen sitt mål om å gjera oss til gagns menneske for vår eigen del, for dei som stod oss nær og for samfunnet som skulle byggjast etter samfunnsøydeleggjande krig i meir enn fem år.

Der møtte me bokstavar og tal til forteljing og reknestykke for all slags evner og føresetnader for denne frisetjande skuleverda, frå mangt me ikkje visste og ikkje kunne nå fram til aleine og for oss sjølve.

Bokstavar og tal kunne vera reint som leik for dei som hadde lag med slikt, medan andre møtte dei som eit bal og eit slit. Blyant med spiss som brast, og pennesplitt som måtte dyppast i blekkhus med tolmod og finkjensle for å nå sitt mål om forståeleg bokstav i skrivebok – det var våre reiskapar.

Kart over heile verda kunne rullast ned framfor tavla, men skisse med eit krit på den svarte tavla kunne gjera den same nytte når ei forteljing skulle illustrerast. Og når læraren var i lune til det, kunne heile skuletimen fyllast med høgtlesing frå kate-

teret! Forteljinga til Halvor Floden om dei farlause gutane i Fagerlia er meg friskt i minne enno. Med gutane vassande i djupsnø til livet for å henta dokter til den alvorleg sjuke mora, som den sterkaste påminning om korleis liv kan vera – til ein som på den tid var godt inne i det trygge.

Og friminutta blei fylt av leik innom det avgrensande gjerdet, med tikkjen og gøyma og leita og jepping av pinne, slikt som var i barneverda på den tida. Og tida i det fri kunne strekkjast for leik på det beste.

Annakvar dag gjekk me der dei første åra, for meg med motivasjon og lyst og glede. Men det var ikkje likt for alle, det kunne sjølv eit barn sjå. Både tal og bokstav og memorerande lærdom kunne bli til tverk for mang ein. Ein fekk stå i det som best ein kunne. Slik sjølve livet var for folk i den tida. Men skuletimane med høgtlesing frå bok frå lærar ved kateter, det kan eg ikkje minnast at nokon elev ikkje kunne vera med på i eigen konsentrasjon.

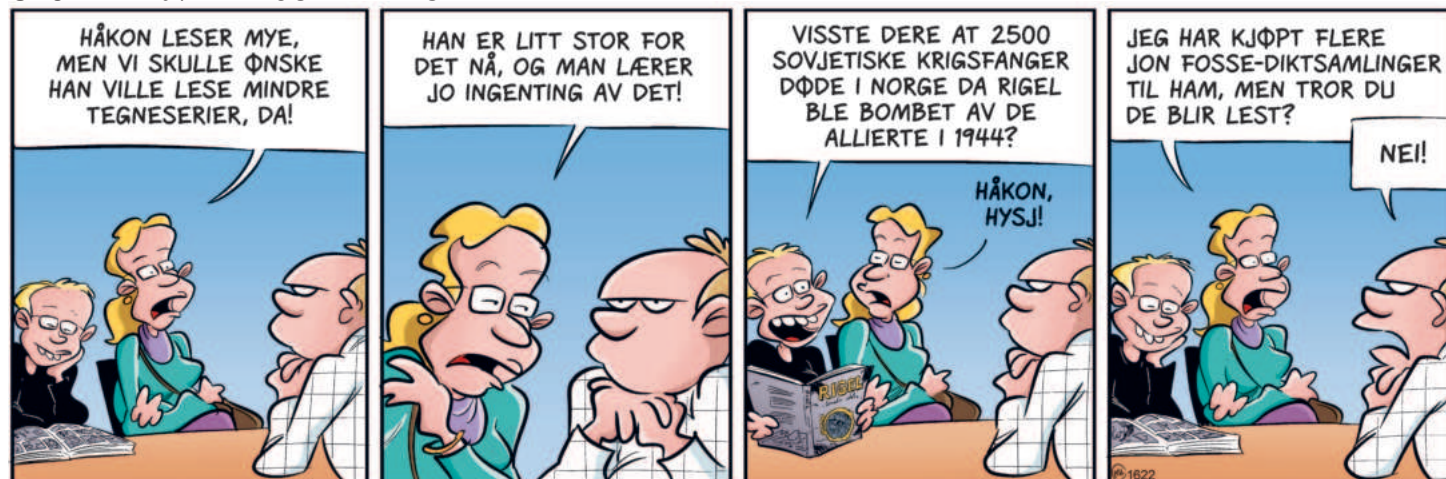
Som de skjønar, dette minnet er frå ei skuleverd heilt utan «bokstavdiagnosar» og medisinerings av elevar. Me fekk berre vera der slik me var. Og samfunnet rundt oss trudde gjerne det var bruk for alle med pågangsmot og vilje, sjølv om ein sleit med bokstav i flokk og tal i vrange reknestykke, og salmevers og forklaring til bodord som måtte puggast i kvar dag og før kvar jul.

Petit av Jarle Tufta

pensjonist, tidlegare lærar i vidaregåande skule og i høgskole-systemet.

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Hvor ligger hurtigrutemuseet?

Foto: Adobe Stock

FOR 50 ÅR SIDEN

Lærer-styre

For en tid siden hadde vi på disse sidene en liten melding om «lærerstyret» i Lindås, der over 1/4 del av det nye herredsstyret er lærere. Og så fikk vi et brev fra Nesna, som forteller:

I Nesna er mer enn 1/3 av det noåværende kommunestyret og mer enn halvparten av formannskapet lærere.

Nye rekorder?

Norsk Skoleblad nr. 11/1976

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. I hvilken by skal Eurovision-finalen arrangeres i år?
2. Hvem har komponert konsertserien «De fire årstider»?
3. Hvor mange strenger har en standard bassgitar?
4. Hvilket grunnstoff er det letteste?
5. Norges siste nobelprisvinner i litteratur, Jon Fosse, bor i Grøtten, Statens kunstnerbolig ved Slottsparken i Oslo. Hvilken kunstner bodde der før ham?
6. Hva slags dyr er en flygehund?
7. Hva er et annet navn for sinu-sitt?
8. Hva heter trollmannen i Asterix-tegneseriene?
9. Hva er trombose?
10. Hvor ligger hurtigrutemuseet?
11. En norsk kommune heter det samme som et kjent grunnstoff. Hvilken kommune?
12. En fast tradisjon er at det utgis flere tegneseriehefter, såkalte julehefter. I hvilket av disse heftene kan vi bli kjent med kaptein Vom?
13. Hvilken planet har den høyeste overflatetemperaturen?
14. «Hej, du glada sjömatros, vill du ha min röda ros?» Hvilken sang er denne tekstlinjen hentet fra?
15. I 1972 ble vinter-OL arrangert i den japanske byen Sapporo. Hva heter øya byen ligger på?

FOR 25 ÅR SIDEN

Lærerforbundets sjel?

En ny organisasjon kan få «kjøttvekta» på sin side, men kan miste sitt særpreg, altså sin «sjel». Jeg er redd for at medlemmer som nå er aktive, vil være passive og «oppgitte» i en ny organisasjon uten «sjel» eller profil. Noen vil kanskje søke andre alternativer. Det er tid for uravstemming om fusjon mellom Lærerforbundet og Norsk Lærergag. Vi er lovet å bli store og sterke, men vi bør vel også tenke over om det ikke også er noe vi mister på veien. En ny organisasjon for lærere kan bli stor og kraftig, men det er vel også fare for at den vil utvikle seg til å bli like sjelløs som LO er i ferd med å bli. (Fra et leserinnlegg av Tor Aurebekk).

Skolefokus nr. 5/2001

Quizmeister: Ståle Johnsen. Svarene finner du på side 59.

GYLNE ØYEBLIKK

Et spørsmål om hodeplagg

Ny i klassen, på leirskole med ukjente medelever, var det mye eleven skulle bevise.

Tekst: Ylva Törnngren | yt@utdanningsnytt.no

Opplevelsen Marte vil dele med Utdannings lesere, fant sted på en leirskole, i regi av en skole på Østlandet.

– Selv om denne eleven var ny, hadde jeg hørt navnet hans mange ganger, sier Marte.

– Han var reservert og kul, men kunne opptre utrivelig og ulydig, fortsetter hun.

– Ingen kom helt innpå ham.

Imidlertid skjedde det noe skjellsettende under oppholdet på leirskolen.

– Ekstra gretten

Elevene, fra to klasser, var tidlig i ungdomsårene. Ved ankomsten bar det rett ut på havet i kanoer og robåter. Etterpå skulle alle slappe av litt før middagen.

Da de gikk opp fra vannet, ble Marte gående mellom guttens gruppe og ham selv.

– Vi vekslet noen ord. Han virket ekstra gretten. Jeg skjønnte ikke hvorfor, men så la jeg merke til noe.

– Han holdt capsen sin i den ene hånden langsmed kroppen, så skjult som mulig.

Den var dryppende våt, luktet saltvann og fisk, sier Marte.

Han som prøvde å være en av de kuleste, hadde mistet den i bunnen av robåten, fikk hun vite.

– Han mistet imaget sitt! Han var tydelig flau over å vise håret.

Hemmelig

Capsen var en vanlig, hvit baseball-caps, og Marte hadde akkurat lik. Hun spurte ham:

– Jeg har helt lik caps som deg. Vil du låne min? Han overrasket henne med å takke ja.

– Vi gjorde det sånn at han gikk ut tidligere, under skjul at han skulle hjelpe til med måltidet.

Ingen fikk vite hva som skjedde. Da han fikk capsen på, gled han inn i elevmengden og ble kul igjen. Samtidig snudde alt.

– Han tøffet seg ikke lenger. Han slengte ikke med leppa, var ikke spydig. Han virket fornøyd og stolt, sier Marte.

– Da jeg møtte øynene hans, var det et varmt blick. Alt var bra! sier Marte, som fikk capsen tilbake da de skulle dra hjem fra leirskolen.

Endringene viste seg varige, også da de kom tilbake til klasserommet og Martes undervisning der.

– Rart at den lille gesten fikk så mye å si! Det er utrolig hva som får det til å løsne noen ganger, sier Marte og avslutter: – Jeg elsker å være lærer! Det er slike uventede situasjoner som gir motivasjon i hverdagen.

Jeg elsker
å være lærer!

Marte Helene Lund (36)
ungdomsskolelærer

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Utdanningsforbundet får du et av Norges beste billån, med rente fra 5,90 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 7,61 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.200 kost. 29.726 tot. kr 179.726

KRYSSORD

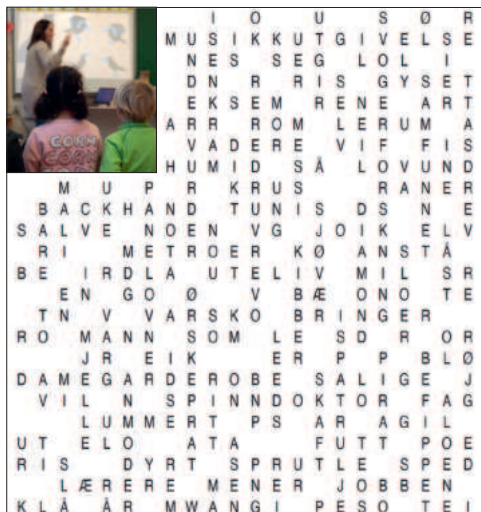
Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: kryssord@utdanningsnytt.no innen 12. april.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

	SITAT TILSKREVET R. BRATSETH	OVERTA KRIITIKK	NOR. GUDINNE	5 ML	FLER-ÅRIG PLANTE	AVTREDE	KVINNEN =	TUNISIA	FUGL SJOKOLADE-DRIKK	1555 TIGGE	SI
	“				BROM						
	AVTALE TYSK ELV										
				KLOKKE		PÅSTAND		SVAR BETALT 2. TONE		KALIUM	FILTRENER
	500 BRUKSRETT	JORD-ROTTE			FOR-DELER				LINJE		
				STA «... AL-MIGHTY»				PRIMAT SKØY TYR			
	SENKE			UTLØP TIDSRUM		PARTI GI LOV			PENSJONSSELSKAP TAU		
	I § 14-2 GIS DET ROM FOR BRUK AV ... YRKE										
FESTSAL	KARSK LANTAN	HEGREM 2026	FIGUR TV-KANAL	VARSLE 2843		GULL BJELKE		SMÅKAKE STÅKE			
		MER ENN TO KRØTTER			CIRKA KJÆRLIG	UKULTIVERT ... BUSH		BESKYTTELSESDUK ELV			PARTI = SPANIA
DRIKK BRYGG						ENERGIENHET MOR	OBSERVERTE DOEN		FLOTT OSS		
		KVINNELIG SELSKAP						INSEKT PRO-NOMEN			... OG YANG
ØLTYPPE OMRÅDE I JUNKERDALEN			ARVESTOFF	POSTMANN ... INNI	FORD-MODELL LAGSPILL FJÆRING				SKVIP HINNE		
				OSTEBY PAPERGØYE		FISK ROMERSK POET			4870		
FIKTIV BANDELEDER								CITROÉN-MODEL	OLGA MASJA OG ...		
HESTEN	PÅLE EVIGHET		SVI OPPSKRIFT		KONJAKK WISTING-BOK			HAST FOSTERSTILLING		OPP-DRETT	SLITEN
			PAPEGØYE MATTER		YTRE PRIMADONNA	GA UT «DEVIL INSIDE» SELEN			SMELTET STEIN BLOD-TYPE		
ATLETENE DÅRLIG RYKTE					VITAMIN SVAKT	STOFF RADIO-LINJE		HATT	FUGLEN ... DOLE DOFF	ÅTEN	I ORDEN SMILTE
			GLATT								” INSTRUMENT
PARTI DRIKK	BESITTE NIVÅDELING (60-TALLET), SOM NOEN VIL HA TILBAKE				HUSTRU LIKEVEL	TINN STROPP SLURK			5. TONE INNI	PÅLEGG LEVERE	
BRYGGERI 1855-2003	ANTILOPE										SJARM
		★ SPISE BODØ-AVIS			KORN-SKOLME SAUELYD		SUR-STOFF	ARTIKKEL	IKKE FAR		TITAN TRYGLET
		KRØLL-ALFA LITER		PUND		JAPAN	DRATT			VESKE	
SØR-LENDING											

LØSNINGER

Kryssord nr 1

VINNERNE: Guro Wegner, Råholt, og Rigmor Knutson, Molde. Premien er et gavekort i bokhandel på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. Wien
2. Antonio Vivaldi
3. Fire
4. Hydrogen
5. Komponisten Arne Nordheim
6. En flaggermusart
7. Bihulebetennelse
8. Miraculix
9. Blodpropp
10. Stokmarknes
11. Tinn
12. Knoll og Tott
13. Venus
14. «Flickan i Havanna» av Evert Taube
15. Hokkaido

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidsskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsomplakatens regler for god presseetikk.

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. Neste utgave kommer 24. april.

I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
Tidsskrift for barnehagelærere.
Fire utgaver pr år.

Bedre Skole
fra første klasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
Fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
Fag- og forskningstidsskrift.
Fire utgaver pr år.

MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

En podkast fra
UTDANNINGSNYTT

Sjekk ut vår
nye podkastside,
og hør på podkastene
– helt gratis!

UKAST DOKUMENTAR

Fortellinger fra virkeligheten i skole og barnehage, om mennesker og hendelser som har satt spor.

Tar opp spørsmål og temaer fra klasserom og barnehage. Her får du tips og kan lære noe nytt.

UKAST LÆRERLIV

Lærere deler sine beste og verste erfaringer fra klasserom og barnehager. Her får du en smak av lærerlivet!